

Наше Слово

PIK LXV № 16 (3271) ВАРШАВА, 19 КВІТНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

*О Боже наш, Ісусе Христе,
Що людський рід від смерті спас,
Що Тіло дав Своє пречисте,
І Кров святу пролив за нас,
Не покидай нас у недолях,
У наших слабостях і болях.*

Кость Базилевич

Великдень 2020 року – зовсім інший і незвичний. Пандемія коронавірусу, пов'язані з нею нові загрози посіяли страх і розділили наші сім'ї. Вимушено зачинені у своїх домівках, ми молимося, аби не постраждали наші рідні та близькі.

Нехай у ці свята наші родини віртуально зустрінуться на Божественній літургії перед телевизором чи комп'ютером; хай з любов'ю згадують минулі роки і Великодні свята – повні радості, церковних співів та достатку.

Воскресає весна – хай воскресають і наша сила й душа!

Будьмо думками з найближчими – родиною та друзями у Польщі, Україні та світі. Побажаймо витримки і Божої благодаті медичним працівникам, які захищають нас від смертельної хвороби.

Бажаємо усім весни в серці і здоров'я, бо Христос воскрес і Він – серед нас!

Редакція тижневика «Наше слово»
Об'єднання українців у Польщі

ВЕЛИКОДНІ ВІТАННЯ

**Вітання
Посла України в Республіці Польща Андрія Дешиці
з нагоди Великодня**

Дорогі українці!

Сердечно вітаємо Вас і Ваші родини з величним і світлим днем Христового Воскресіння!

У житті кожного з нас це теплий промінь надії та спасіння, свято очищення та духовного відродження, яке допомагає рухатись вперед, здобувати нові перемоги та з гідністю проходити випробування долі, виконуючи своє істинне призначення.

Цьогоріч не всі ми зустрічаємо свято у колі рідних та близьких нам людей, адже весь світ веде боротьбу з невидимим ворогом. Впевнений, що спільними зусиллями та з Божою допомогою і вірою в серці подолаємо усі ці випробування!

У цей весняний день дякую кожному з Вас за довіру і підтримку, за співпрацю і розуміння, за плекання духовності та української культурної самобутності, за збереження і примноження багатовікової традиції українського народу. Дякую за нашу з Вами спільну щоденну працю для Української держави та розвитку добросусідських, партнерських відносин з Республікою Польща.

Воскресіння Христове – це яскраве свідчення того, що найбільші труднощі та виклики можна подолати! Відзначаючи свято перемоги життя над смертю згадаймо всіх наших героїв, які віддали своє життя за Україну. Нехай Господь оберігає і тих, хто й сьогодні захищає Батьківщину.

Від імені працівників Посольства України в Польщі та від себе особисто щиро вітаю Вас із Великодніми святами!

Бажаю Вам добра, радості, благополуччя, миру і спокою в душі, Божого благословення. Нехай щастя та злагода завжди панують у ваших родинах, а віра в Бога і любов до України єднують всіх нас!

ХРИСТОС ВОСКРЕС! ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

У ці Великодні свята будьмо з родиною – у молитві та думках.

Нехай доступні технології допоможуть нам, попри все, об'єднатися під час богослужінь та величного співу «Христос воскрес!», а потім – вдома за святковим столом.

Будьмо сильні духом, як Ісус Христос, що страждав за нас – і тоді ми переможемо все, наберемося здоров'я та надії на кращі часи.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Дорога українська родино!

У світле свято Великодня зичу кожному з Вас, Вашим рідним та близьким, здоров'я, миру та Божого благословення.

Цей Великдень є особливим. Його велич, значення й дух по-новому постають перед нами в складні часи випробувань для світового українського народу. Нехай світло Великодня, свята спасіння світу та кожного з нас, осяє кожную українську оселю надією та вірою.

Єднаймося в молитві за здоров'я й безпеку наших близьких, за справедливий мир та добробут в Україні. Згадаймо в молитві відважних захисників Батьківщини на передовій, громадських провідників та добровольців, духовенство, державних службовців та особливо медиків, які віддано стоять на захисті нашого життя та здоров'я під час пандемії.

У часи нових викликів Світовий Конгрес Українців єднає наші світові громади в допомозі тим, хто цього потребує, продовжує підтримувати Україну та надалі розбудовує міжнародну підтримку українського народу в боротьбі з російською агресією. У величний і світлий день Великодня я вдячний кожному з Вас за силу духу, віддану працю та міцну підтримку, особливо важливу в складні часи.

Тож де б ми не жили, пишаємося, що ми – єдиний український народ, де кожен продовжує підтримувати один одного. Нехай Великодні дзвони подарують світлу радість, душевний спокій та віру в майбутнє нашого народу.

Христос воскрес! Воістину воскрес!

Павло Грод, Президент СКУ

Ілюстрації на 1 та 2 сторінках
Анни Стираньчак

Союз українок у Польщі

Великдень у часи пандемії

«Христос воскрес! Воістину воскрес!» — ці слова цього року в усьому світі лунають у порожніх храмах. Святкування Великодня за нинішніх обставин відбуватиметься вдома і матиме родинний характер. Проте для деякого воно може стати більш душевним, ніж досі.

Через зростання захворюваності на коронавірус та кількості смертей, карантинні обмеження та відсутність можливості безпосередньо зустрітись з близькими, цей Великдень буде іншим. Раніше багато хто не міг собі уявити, що свято може відбутися без процесії довкола церкви, літургії, спільного сніданку з родиною. Проте, на думку отця-митрата Стефана Батруха — паро-

ха греко-католицької парафії у Любліні, нинішня ситуація — це перевірка на рівень релігійної свідомості.

— Якщо для когось головними є лише обряди та звичаї — дійсно, для нього ці умови є надзвичайними, він може почуватися розгубленим. Однак для людей із вищим рівнем духовності — це не проблема, бо вони й так проживають особисті зустрічі з Богом на інтимному рівні, — вважає отець Стефан Батрух. За словами священника, навіть якщо люди моляться разом, для кожного цей досвід є особистим.

У Світлий тиждень (Великодні неділя і шість наступних днів) люди зазвичай ходили з родинами на кладовища, де поховані їхні близькі, інколи

на цвинтарях проходили спільні поминальні служби. Зараз церква не буде проводити такі заходи, поки діятимуть карантинні заборони, і не рекомендує робити це своїм парафіянам.

Парох із Любліна пригадує, що в історії Української греко-католицької церкви у Польщі вже був схожий досвід, особливо у післявоєнний час, коли її публічна діяльність була обмежена. Особливо гостро це відчувало покоління українців, виселених у 1946 та 1947 роках.

— Це не є для мене чимось надзвичайним — коли не можна піти і помолитися на цвинтарі. Ми вже таке переживали. Були часи, коли ми не мали навіть своїх святинь, коли в жоден спосіб не можна було показати свою приналежність до греко-католицької церкви. Єдине, що ми могли робити — збиратися по домівках, таємно слухати літургії по радіо, — розповідає отець Стефан Батрух. — Тоді це було особистим досвідом кожного. Зараз, коли греко-католики можуть вільно демонструвати свою віру, все стало більш рутинним. Ми зустрічаємося, але багато чого один про одного не знаємо, ми далекі одне від одного.

На думку священника, зараз настав час переосмислити багато речей та подумати над тим, якою у майбутньому має бути релігійність і побожність.

— Форма молитви, яку ми використовуємо зараз, і таке святкування Великодня мають свої позитивні сторони, треба лише хотіти їх знайти. У всьому треба шукати щось корисне та добре, — додає парох із Любліна.

На сайті УГКЦ у Польщі читаємо, що той, хто не зможе принести в суботу до храму паски для освячення, або боїтиметься прийти туди за нинішніх обставин, може освятити їх віртуально після Великодньої літургії, яка буде трансляватися онлайн в неділю о 9.00 на інтернет-каналі «Twoja TV Przemyśl» (із Перемиського собору) та на каналі «TVP KULTURA» (із Вроцлавського собору). Також це можна зробити під час інших прямих теле- радіо- та інтернет-трансляцій великоднього освячення пасок. Після молитви священника людям пропонують попросити їжу свяченою йорданською водою самостійно у своїх домівках. Тим, хто не матиме змоги це зробити, пропонують розпочати спільний великодній сніданок молитвою, текст якої буде доступний на єпархіяльних сайтах (cerkiew.org та cerkiew.net.pl). Молитву повинен провести голова родини або інша шанована в сім'ї людина.

Вроцлавсько-Гданська єпархія також запрошує приєднатися до онлайн-богослужіння. Для цього треба зайти на канал єпархії на ютубі. Також варто підписатися на нього, аби отримувати повідомлення про майбутні трансляції (детальніше — на сайті cerkiew.net.pl).

Каталог трансляцій, що проводяться різними парафіями Польської автокефальної православної церкви, можна знайти за адресою: cerkiew.pl (Transmisje LIVE nabożeństw). ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Як працюватиме новий
Центр міграції у Кошаліні

Офіційне відкриття Центру міграції певною мірою пришвидшила пандемія коронавірусу, яка охопила майже весь світ. Як каже Роман Білас, голова Кошалінського відділу Об'єднання українців у Польщі та ініціатор заснування Центру, — незабаром ті українці, які залишилися на Помор'ї, ймовірно, потребуватимуть допомоги. Її вони зможуть отримати саме в цій інституції, яка діятиме у приміщенні кошалінської домівки ОУП на вулиці Пілсудського 6/1.

Ідею відкриття у Кошаліні Центру міграції українці виношували роками, проте на проект не було фінансування. Нині Центр буде працювати частково за кошти міської адміністрації, а також — завдяки волонтерській роботі та підтримці членів місцевого гуртка й відділу ОУП. Зараз у самому Кошаліні може жити й працювати близько 10 тисяч громадян України. До того ж такі люди є у навколишніх повітах — Колобжезькому чи Славенському, не кажучи вже про Щецин та його околиці. За неофіційними підрахунками, на Помор'ї може перебувати загалом близько 30 тисяч українців; утім, частина з них повернулася додому в перші дні пандемії коронавірусу. Українці працюють насамперед в туристичній, будівельній сферах та у сільському господарстві.

У Центрі міграції діятимуть Бюро правових консультацій та зайнятості для іноземців, міський освітній та культурно-інформаційний центр. У них надаватимуть послуги з оренди квартир та навчання польської мови. Пандемія коронавірусу поставила також нове завдання: організація допомоги тим українцям, які залишилися у Кошаліні.

У Бюро правових консультацій чергуватимуть юристи, які займаються питаннями перебування іноземців у Польщі. Вони надаватимуть допомогу безкоштовно. Офіс тісно співпрацюватиме з почесним консулом України у Щеціні, Генеральним консульством України в Гданську, а також — із посольствами країн, звідки приїжджають іноземці. Окрім цього, в окремих випадках Центр взаємодіятиме з Управлінням омбудсман чи польською судовою владою.

— Ми лише починаємо свою діяльність, але в останні тижні до нас уже телефонували різні підприємці, розповідаючи, що незабаром потребуватимуть робітників з України насамперед у будівельній та сільській промисловості. Натомість коли пандемія завершиться, потрібні будуть працівники у туристичній галузі. Тим не менше, мені здається, що коли навіть загроза захворювання на коронавірус мине, готелі в приморському регіоні не заповняться одразу, оскільки приїжджі й надалі остерігатимуться скупчень людей. Тому колишні працівники туристичної галузі потребуватимуть нової роботи, — каже Роман Білас. Тож Центр міграції підпише угоду про співпрацю з торгово-промисловими палатами в регіоні — наприклад, з Північною торговою палатою у Кошаліні чи Товариством торговельників та підприємців, які шукають працівників для своїх бізнесів. Це дасть можливість іноземцям швидко знайти роботу.

Наразі з огляду на пандемію коронавірусу Центр міграції працюватиме в телефонному режимі та онлайн. З усіма питаннями просимо звертатися за номером (94) 342 64 70.

Анна ВІННИЦЬКА

Українська «Мрія» привезе
до Польщі медобладнання

Найбільший вантажний літак у світі АН-225 «Мрія» доставить медичне обладнання для боротьби з коронавірусом до Польщі. Про це повідомляє Міністерство державних активів Польщі на своїй сторінці у твіттері. Так, з Китаю привезуть 7 мільйонів масок та кілька сотень тисяч захисних костюмів. Прибуття вантажу очікують 14 квітня.

АН-225 «Мрія» — це найбільший та найпотужніший у світі вантажний літак, виготовлений українською компанією імені Антонова у Києві. Він може перевозити до кількох сотень тонн вантажу. Раніше «Мрію» можна було побачити у Польщі як мінімум двічі. Зазначимо, у зв'язку з карантинном варшавський аеропорт буде закритий для відвідувачів, тож приїхати туди і побачити приземлення найбільшого літака у світі не вдасться.

Уповноважений з прав людини у Польщі
виступив на захист українських студентів

7 квітня Уповноважений з прав людини (пол. Rzecznik Praw Obywatelskich) Адам Боднар звернувся до воеводського начальника поліції в Любліні у справі українських студентів, які проживають у місті. Він звертає увагу на те, що неповнолітні студенти повністю обмежені в пересуванні — наприклад, вони не можуть піти в магазин, бо кожен, хто не досяг 18 років, має виходити з дому у супроводі дорослих. «Поліція повинна врахувати їхню ситуацію», — пише Адам Боднар і зазначає, що йому відомо про 48 таких людей. Найбільше серед них — студентів Люблінської політехніки. Омбудсмен наголошує, що про цю ситуацію начальнику поліції повідомляв уже мер міста і консул України в Любліні.

«Ця справа важлива з точки зору поваги до основних прав і свобод. У своїй заяві до прем'єр-міністра Омбудсмен вже вказав на сумніви щодо відповідності Конституції окремого положення постанови від 31 березня (раніше Боднар наголошував, що влада обмежила важливі права громадян, зокрема особисту свободу та свободу пересування — *ред.*). Саме тому воеводського начальника поліції в Любліні закликали повідомити, яких заходів він вжив у цій справі. Уповноважений з прав людини також попросив його доповісти, чи поліція під час своєї діяльності останнім часом стикалася з такими проблемами», — пише Адам Боднар.

Польський кіноінститут призначить 1 млн
злотих на фільм Сенцова

Проект фільму «Носоріг» українського режисера Олега Сенцова опинився серед восьми міжнародних проектів, які отримали грант у розмірі 1 млн злотих. Стрічку зніматимуть у копродукції України, Німеччини та Польщі. Початок зйомок запланований на вересень цього року.

Робота над «Носорогом» розпочалася у 2013 році, але припинилася після арешту Олега Сенцова в Криму 2014 року. Російський суд незаконно засудив українського режисера до 20 років позбавлення волі за звинуваченнями в «тероризмі». У світі розпочалася кампанія за звільнення Сенцова. Він вийшов із в'язниці у вересні 2019 року.

Фільм «Носоріг» розповідає про 90-ті роки в Україні. Колишній бандит згадує історію свого життя. З дитинства він добре знає, що треба бути сильним та безжалюїм — тільки так можна здобути авторитет і вижити. Бійки, вбивства, катування, сила, жорстокість та безкарність перетворюють його на безжалюїного «носорога». Бажаний злет виявляється падінням, в якому він втрачає себе і свою сім'ю. Утім, зустріч із незнайомцем дарує шанс усе змінити — так описують стрічку творці.

Хотіли прогулятися по Сандомежі —
тепер заплатять штраф

Четверо громадян України, які живуть у Польщі, під час карантину вирішили поїхати на екскурсію до Сандомежа (пол. Sandomierz). Коли вони оглядали площу Ринок, з'явилася поліція, яка виписала їм штраф за порушення карантину. «Ми знаємо, що чарам Сандомежа важко не піддатись, але закликаємо відкласти ці візити на безпечніший час. Учора Сандомеж привабив чотирьох туристів, яким правоохоронці нагадали про обмеження пересування, пов'язані з карантинном», — написала 8 квітня у твіттері міська поліція. Після того, як у місті ввели жорсткі обмеження пересування, така ситуація трапилася вперше. За порушення правил, відповідно до закону про запобігання та боротьбу із зараженнями та інфекційними

хворобами, санітарний інспектор може призначити штраф від 5 до 30 тис. злотих.

Посилення обмежень
на польсько-українському кордоні

З 7 квітня українська сторона закриває прикордонний перехід «Гребенне — Рава-Руська». Перетнути кордон у пунктах пропуску «Дорогуськ» і «Корчова» можна буде тільки легковим автомобілем або вантажівкою, пішохідний та автобусний рух буде закритий. Про це повідомляється на сторінці Надбужанської прикордонної служби Польщі. Продовжуватимуть діяти пункти пропуску «Дорогуськ-Ягодин» і «Корчова-Краковець». Однак перетнути кордон там також можна лише на авто. Кожен, хто приїхав в Україну з-за кордону, має пройти обов'язковий двотижневий карантин у спеціалізованих установах. Польські прикордонні служби закликають людей обмежити усі поїздки на час пандемії та пов'язаних з нею карантинних заходів.

Національні та етнічні меншини
просять про захист

▲ Засідання Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, грудень 2019 року. Фото Павла Лози

1 квітня представники меншин у Спільній комісії уряду та національних і етнічних меншин ухвалили свою позицію щодо функціонування культури таких громад в умовах поширення коронавірусу. Вони відзначають, що саме ця сфера особливо гостро відчула наслідки пандемії та карантинних обмежень.

«Нинішня ситуація виявила та посилює масштаб проблем і загроз, а також негативний вплив непередбачених подій. Однією з головних причин багатьох із них є система фінансування культури меншин, заснована на однорічних грантах на конкретні завдання, що надаються неурядовим організаціям. Громадські культурні інституції (серед яких — центри, бібліотеки) в рамках своєї діяльності, що фінансується за рахунок державних коштів, мають можливість швидко адаптуватися до нових умов та пов'язаних з пандемією обмежень. Що ж до неурядових організацій меншин — це неможливо через схему фінансування та обмеження, які вона передбачає. Це призводить до недостатньої гнучкості та нездатності швидко пристосуватися до нестандартної ситуації», — зазначають у документі представники меншин.

Вони нагадують, що їхні організації також дають людям роботу: «Надзвичайно важливою проблемою є питання людей, задіяних у реалізації заходів, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності меншин, зокрема тих, що фінансуються за рахунок субсидій Міністерства внутрішніх справ та адміністрації. Призупинення цих видів діяльності або повне припинення роботи може означати знищення й так слабкого механізму функціонування системи культури меншин. У майбутньому людські ресурси не вдасться відновити, адже ці працівники будуть змушені знайти іншу роботу».

Відтак представники меншин просять уряд вжити заходів, аби забезпечити подальше функціонування культурного життя в умовах пандемії. Зокрема, пропонують дати можливість організаціям коригувати завдання, на які вони отримали гроші цього року — наприклад, об'єднувати кілька завдань в одне, змінювати кошториси, обсяги діяльності відповідно до ситуації. Закликають також спростити механізм подання додатків до договорів.

У довгостроковій перспективі представники меншин пропонують розпочати роботу над новою моделлю функціонування культурного життя громад.

«Криза, викликана пандемією та можливим крахом чинної моделі, може мати катастрофічні, а в багатьох випадках — незворотні наслідки для захисту, збереження та розвитку культурної ідентичності меншин», — наголошують автори документа. Адже можливості підтримки громад поза допомогою з державного бюджету — вкрай обмежені, пояснюють вони.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Якось воно... буде?

Мало хто має сумніви, що перед нами – економічний колапс. Мало в кого є ще залишки донедавна поширеної, ірраціональної надії, що ізоляція громадського його особисто занадто не зачепить. Кому держава допоможе, а кого криза зачепить найбільше?

Джерело: gov.pl

В останню годину березня на сайті урядового «Dziennika Ustaw» з'явився закон, що популярно названий «антикризовим щитом». Формально це – нова редакція уже прийнятого на початку березня «антивірусного» законодавства, тому в ньому з'являються дивацькі підпункти типу «15zzzh». Це законодавство змінює величезну кількість юридичних актів Польщі – починаючи від Правил дорожнього руху і закінчуючи Кримінальним кодексом.

Оскільки цей закон охоплює досить широкий спектр законодавства, відкликається до конкретних його пунктів, у додатку був опублікований за годину до введення – його важко зрозуміти й оцінити навіть спеціалістам. Те, чи він врятував польську економіку і населення від епідемії – знатимемо шонайменше через кілька місяців. У цьому тексті спробую порушити головні аспекти цього права, що можуть торкнутися більшості українців, котрі ведуть підприємницьку діяльність у Польщі.

Виклик: заповнити заявку в ZUS

Після публікації законодавства я з колегою сідаємо за комп'ютер. Я керую невеликою фірмою, у нього – приватна підприємницька діяльність. Це досить поширена ситуація в Польщі: величезна частина населення держави займається малим бізнесом. Одним із найважливіших та найбільш пожаданих нововведень є звільнення від сплати соціального страхування (пол. ZUS) за три весняні місяці: березень, квітень, травень.

Щоб отримати звільнення, можна подати заявку в Заклад страхування особисто, а можна переслати її через інтернет. В останньому випадку треба мати різноманітні форми електронного підпису, що невеликі фірми і підприємці зазвичай мають. Заявка – нескладна, у ній усього кілька питань. Проте до неї треба прикріпити зісканований додаток, який не так просто знайти на сайті (і зовсім неочевидно, що він узагалі потрібен), а також знайти з понад сотні формулярів RDZ – теж неочевидна назва. Під час подачі заявки сайт висне, у колеги не прикріплюється додаток. Мені вдалося це зробити, користуючись кількома браузерами. Колега вирішив відвезти заявку особисто.

Отже: заявка досить проста. Вона складається з телеадресних даних, декларації про відсутність «критеріїв до

банкрутства» (це досить суб'єктивне, особливо в нинішній ситуації), декларації про брак іншої допомоги на боротьбу з епідемією та запитання про форму допомоги. Найбільше проблем виникає із дорученням заявки чиновникам.

Звідси кілька питань: чи заклад насправді не має всієї інформації, про яку питає в заявці? Якщо має – то навіщо ця тяганина, розгляд котрої, згідно з «антикризовим щитом», може тривати до 60 днів? Якщо не має – то як довго триватиме розгляд мільйонів подібних документів?

Паперологія

Звільнення фірм від оплати соціального страхування був найголовнішим і найбільш очевидним постулатом фірм до уряду. Про «антикризовий щит» почали говорити від початку перших епідеміологічних обмежень, тобто 13 березня. У первісному варіанті «щита» навіть звільнення від цих оплат не було: допомога радше була спрямована на фінансовий сектор.

Коли «антикризовий щит» з'явився в офіційному юридичному акті, підприємці почали дзвонити до юристів і бухгалтерів. Цю ситуацію підтверджують кілька опитаних мною бізнесменів, що займаються роздрібною торгівлею, юридичними послугами, організацією конференцій і галуззю ІТ (усі втратили значну частину прибутків унаслідок епідемії). Бухгалтери були розгублені. З одного боку, впроваджувалася допомога для малих і середніх фірм, приватних осіб-підприємців, звільнення від податку на соціальне страхування, можливість доплати до зарплат працівників. З іншого – критерії були ускладненими і нечіткими, вони змінювалися.

Від моменту перших обмежень минуло місяць, почалися банкрутства і закриття фірм, котрі так і не дочекались «щита». Інші фірми з малого бізнесу опинилися перед вибором: скільки можна буде прочекати, слухаючи заяв уряду про чергову допомогу, котрої проте реально ще немає. Виникла дивна ситуація: бізнес чекає законодавчих актів тижнями, тим часом обмеження, котрі значною мірою стосуються функціонування бізнесу, вводяться шляхом розпорядження міністра охорони здоров'я з дня на день – утім, навіть такі законодавчі акти не позбавлені помилок, вони поправляються і переписуються, і зазвичай публікуються на сторінці «Dziennika Ustaw» за годину до набуття чинності. Зазвичай більшість

людей орієнтується в ситуації з опису урядового питальника на сторінці gov.pl/kogonawirus – варто усвідомлювати, що вони не завжди відповідають законодавчому акту, а рішення конкретної ситуації досить сильно залежить від власної інтерпретації чиновника чи поліцейського.

Таке довільне розуміння актів, затягування з реальною допомогою народжує хаос серед тих, хто цієї допомоги потребує, а чиновникам дає маневр до надмірної бюрократизації. Це стосується не лише допомоги фірмам, але взагалі кожної ситуації сьогодні. Урядова машина не в стані порадити собі з паперологією, котру створив уряд. Щоб переконатися в цьому, варто піти в найближче відділення «Польської пошти» – вона стала єдиним вікном документального контакту з чиновниками. У годинних чергах стоять підприємці, юристи, сторони судових процесів, бухгалтери з необхідними документами, а водночас пенсіонери, котрі в грошових операціях звикли користуватися лише послугами пошти. У черзі панує напруга і «народна» інтерпретація останніх законодавчих актів: я простояв півторагодинну чергу, протягом якої двічі приїжджала поліція. Одного разу – бо комусь не сподобалася відстань між людьми в черзі, іншого – бо в приміщенні пошти було забагато людей. Керівниця відділу наголошувала, що в неї просто не вистачає персоналу, щоб усім управляти. Найімовірніше, подібний хаос пануватиме також у розгляді заявок підприємців на державну допомогу – отже, скандальні історії з оформленням документів, що досі були прерогативою українських іммігрантів у Польщі, нині стануть «надбанням» усього польського суспільства.

По-перше, політика

Якщо мої тези – про творення міріаду додаткових документів і про відсутність можливості їх обробки чиновниками – правильні, це серйозно ставить під сумнів сенс навіть найкращої державної допомоги підприємцям. Якщо ZUS збирає нескладні дані, що в нього вже є – то чому держава відразу, автоматично не визнала допомогу відповідним категоріям підприємців? Більше того, щойно «щит» був підписаний президентом, почалася праця над «щитом-2»: навіть уряд мусив визнати, що перший пакет не врятує економіку.

Відповідь на сумніви може дати текст прийняття «охоронного» законодавства. Уряд, котрий безпосередньо писав цей закон, та депутати правлячої партії, котрі докинули до нього політичні рішення щодо виборчого процесу в Польщі, – максимально заполітизували «щит».

Уряд «рекламував» це законодавство як «безпрецедентний пакет заходів, орієнтовна вартість яких становить 211 мільярдів злотих» та як «негайне запровадження рішень, які обмежуватимуть негативні наслідки пандемії та економічного спаду».

«Негайні» рішення, проте, виявилися далеко не негайними. У додатку, до того самого закону був вкинтий політичний підтекст: «антивірусне законодавство» змінювало Виборчий кодекс, вводило т.зв. кореспонденційне голосування. Такому виду голосування у законі присвячено 2,5 сторінки – стільки ж, скільки допомозі працівникам у фірмах, котрих торкнулася криза.

Увесь сенс законотворчої активності польської держави, спрямованої на боротьбу з пандемією, виявився наслідком

ком виборчого процесу. Держава натякає: хочете допомоги? – Значить дайте нам також інші закони, котрі ми хочемо. У такому шантажі важко існувати, він, на жаль, не віщує нічого оптимістичного для польської економіки загалом.

Про кого уряд забув

Видовжені в реалізації обіцянки польського уряду ставлять цілі галузі польської економіки на межу існування. Усі опитані мною малі підприємці скоротили персонал або його навантаження. Усі – втратили частину свого бізнесу (найбільш оптимістична цифра – 25 відсотків, в одному з агентств посередництва праці: це тому, що іноземців із документами з закритих галузей переведено до тих, котрі зараз працюють на повних обертах: магазини, склади, кур'єрські послуги, частина промислового виробництва).

Малі й середні фірми, окрім важких компромісів із трудовим законодавством і власними співробітниками, ідуть на знані з 1990-их років рішення. Неформальна допомога, неформальні зв'язки, позадержавна активність. Те, що врятувало посткомуністичні економіки від розпаду 30 років тому, поступово повертається (поряд у номері – на 6 сторінці – конкретні історії українських фірм у Польщі). На жаль, сумним наслідком цього є тінювий сектор і ставлення до держави як перешкоди, а не партнера. Партнер не виправдав довіри, державні фонди, котрі існували для допомоги якраз у такій ситуації, виявилися неспроможними, апарат чиновників – негнучким і неповоротким.

Що іще повертається – це катастрофічна ситуація польських працівників, деградація їхнього матеріального та професійного рівня. Коли, наприклад, професор університету змушений торгувати електронікою на базарі – це цілком імовірний сценарій, коли протягом найближчих тижнів не вдасться врятувати життєво істотної частини польської економіки. Якщо 25 відсотків можна відбудовувати, то крах у понад 50 – це руйнування самої конструкції, котру треба ставити від початку.

Якщо прогнози для працедавців темні, то для працівників вони погіршуватимуться. Працедавців польський уряд принаймні намагається рятувати «щитами»: працівників – лише крізь призму працедавців. Урядові рятівні програми не задумуються про тих, хто стає безробітним – вони покликані підтримати тих лише працівників, котрі опинилися в тимчасовій кризі через прості фірми, у яких вони працюють. Допомога ця – більш ніж символічна (трохи більше 2 тис. злотих).

Така ситуація може загрожувати не тільки економічній, але й соціальній катастрофою. Польський «щит» – не лише дірявий, він оминає увагою тих, хто постраждає найбільше. Власник малої фірми закриває її зазвичай, коли в нього є свої грошові заощадження, щоб пережити скрутний час. Працівник буває звільненням неочікувано для нього самого, і зазвичай не має заощаджень на кілька місяців.

У додатку, тривала законотворча робота віщує сумніші наслідки навіть для тих, про кого уряд подумав: оскільки реальна допомога прийде щойно тоді, коли в економіці частина негативних явищ стане фактом. ■

УКРАЇНА

Пандемія коронавірусу – це також допомога та солідарність

Пандемія коронавірусу, як й інші біди, підкреслює як негативні, так і позитивні риси людства. У цьому сенсі коронавірус нічим не відрізняється, наприклад, від війни. Страх може вивільнити найгірші інстинкти, у чому ми могли переконатись після протестів у Санжарах чи Чернівцях, де сусіди вимагали виселити дружину першого зараженого Covid-19. Але страх також може надихнути на допомогу та різні ініціативи.

Всі ми розуміємо, що наслідки пандемії є глобальними і торкаються усіх сфер: існує загроза здоров'ю та життю, страждає економічна стабільність, — усе це може зачепити сотні тисяч людей. У такій ситуації завжди гостро постає питання: або моя хата з краю, або солідарність і допомога.

Новому фронту потрібна допомога

Медичний персонал, очевидно, знаходиться на першій лінії фронту у боротьбі з коронавірусом. Медпрацівники найбільше наражаються на небезпеку, а безпека усіх нас залежить від них. Не дивно, що через шість років після початку волонтерського руху з метою допомогти тим, хто бореться на Сході України, подібні ініціативи з'явилися і для медичних працівників та лікарень.

Не секрет, що система охорони здоров'я в Україні, яка лише пройшла перший етап реформи, — це галузь, яка характеризується, мабуть, найбільшою занедбаністю. За даними урядового інформаційного сайту про Covid-19 в Україні, станом на 12 квітня лікарні забезпечені на наступні 15 днів обладнанням для госпіталізації пацієнтів із Covid-19 на 70,12%, а медичні працівники забезпечені засобами захисту на 59,62%.

У цьому сенсі це дещо нагадує українську армію у 2014 році. І ті, хто бореться на передовій з коронавірусом, також потребують подібної підтримки.

Мінімум того, що ви можете зробити, — це підтримати їх словами подяки. У мережі є флешмоб, в якому різні люди дякують лікарям за їх роботу. Але також йдеться про конкретну допомогу.

Підвезти медика, пошити маску та надати фінансову підтримку

Коли з початком карантину зупинили громадський транспорт в окремих містах, в Україні розпочалась кампанія «підвезти медика». Йдеться про допомогу медичним працівникам у доїзді до роботи. У соціальних мережах були створені різні групи для окремих міст, де водії могли повідомляти про безкоштовний транспорт для працівників лікарні.

Транспортні компанії, як-от Uber, Bolt та Uklon, також приєдналися до кампанії за підтримки мережі АЗС, які запустили безкоштовний сервіс для підвезення медичних працівників до роботи. Загалом це десятки тисяч подорожей.

Наприкінці березня Uber у Києві розширив безкоштовний транспорт зі своїми маршрутками (UberHeroes) також для усіх людей, які працюють у так званій «критичній інфраструктурі», а також для тих, хто мав спеціальні квитки, видані столичною владою.

Після цього прийшов час конкретної допомоги. Тож волонтери почали шити маски для медиків. На фейсбуці можна знайти інформацію про тих, хто допомагає лікарням у тестуванні та обслуговуванні апаратів штучної вентиляції легень. Інші на 3D-принтерах друкують одноразові щитки для медиків.

Започатковані також ініціативи фінансової допомоги медикам, які заражаються коронавірусом на роботі. До 10 квітня Covid-19 в Україні заразились понад 330 медиків.

Саме тому засновники банку Monobank та алкогольного холдингу GlobalSpirits запустили онлайн-платформу, на якій можна здійснити грошові влати, щоб допомогти українським медикам, які заразились коронавірусом під час виконання своїх обов'язків. Самі бізнесмени пожертвували 5 млн грн. До 12 квітня було зібрано понад 5 млн 800 тис. грн. Допомогу в розмірі 6 тис грн вже виплатили 82 медикам.

Допомога особам в ізоляції та нужденним

Одеський активіст Петро Обухов запустив сторінку «Солідарність», на якій написано: «Цей сайт створено

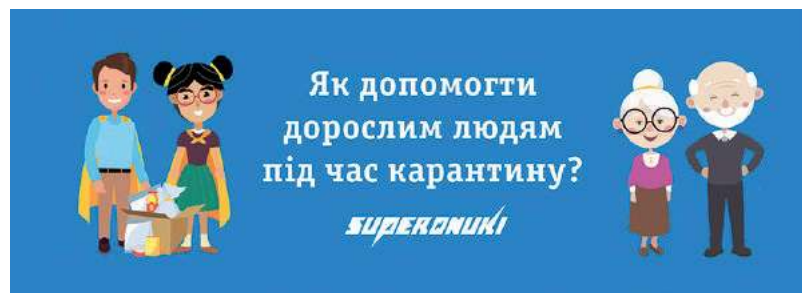
для взаємодопомоги українців через епідемію коронавірусу. У найбільшій зоні ризику цієї хвороби — літні люди. Разом ми можемо вберегти їх і зробити так, аби хвороба не забрала нічий життя».

Ідея проста. З одного боку, на сайті можуть зареєструватися люди, які хочуть стати волонтерами та допомагати іншим. З іншого боку, люди, яким потрібна допомога.

«Ідея від початку не в тому, щоб допомагати тим, хто немає коштів. Ідея була в тому, щоб допомагати тим людям, які не можуть самі вийти на вулицю і мають сидіти вдома».

Але виявилось, що багато людей, які реєструються на сайті, просять допомоги, вказують, що у них немає грошей. Тому що дійсно чимало тих, яким і раніше було непросто, а тепер вони у край складній ситуації.

Також Українська служба волонтерів запустила волонтерський Центр допомоги під час епідемії коронавірусу. На його веб-сайті ви можете зареєструватися як у ролі волонтера, так і людини, яка потребує допомоги.

У Києві благодійний фонд «Життєлюб» розпочав ініціативу допомоги людям, які її потребують. Подібні ініціативи були створені і в інших містах.

В дуже складній ситуації опинилися безпритульні. Під час пандемії їм допомагає кілька організацій.

Допомога для армії

Допомога потрібна тем, хто перебуває на передовій на Донбасі. Тепер, окрім снайперських та мінометних куль, їх також атакує коронавірус. До 12 квітня у Збройних Силах України зареєстровано 18 випадків зараження Covid-19, померла одна особа. Ситуація серед військових потенційно небезпечна, оскільки важко створити умови на лінії фронту для підтримки належної дистанції. Ось чому солдати потребують індивідуального захисту, як раніше шоломів та бронежилетів.

І так само, як і раніше, допомогу надають волонтери, які почали організовувати доставку масок, захисних окулярів, одноразових рукавичок та дезінфікуючих засобів для солдатів на передову.

Саме волонтери першими доставили на фронт 25 експрес-тестів та тисячу наборів для ПЛР-тестування.

Міжнародна солідарність

Чимало критичних коментарів викликала інформація про відправлення літака з двадцятьма українськими лікарями до Італії 4 квітня для допомоги італійським колегам. Через кілька днів ще один український літак доставив 5000 літрів дезінфекційного розчину. Критики запитували, яка доцільність направлення лікарів в Італію, якщо в Україні достатньо своїх проблем.

Рішення про допомогу ухвалив президент. Її здійснили за підтримки Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України, а також дипломатів.

Власне дипломатія має ключове значення і можна навіть говорити в такому випадку про гуманітарну дипломатію. Україна, допомагаючи державі, в якій ситуація з коронавірусом виявилася найскладнішою в Європі, проявляє солідарність з іншими країнами Європи.

Це дуже важливо, адже Італія першою запросила дітей з України на безкоштовний відпочинок після Чорнобильської катастрофи. По-друге, за підрахунками, до 400 000 українських мігрантів можуть працювати

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Колишня народна депутатка Тетяна Чорновол обвинувачена за події часів Революції гідності. 10 квітня слідчі Державного бюро розслідувань (ДБР) провели обшук у колишньої депутатки Верховної Ради Тетяни Чорновол (партія «Народний фронт»). Їй інкримінується вбивство чоловіка внаслідок пожежі в офісі «Партії регіонів» в 2014 році. Чорновол стверджує, що підпал офісу був намаганням відтягнути увагу бійців Антимайдану, так званих «тітушок», після того, як відбулися вбивства в Маріїнському парку і на Кріпосному провулку. ДБР вважає слова Тетяни Чорновол недостовірними та маніпулятивними, а також зазначає, що на момент підпалу з 11:00 до 12:00 жодних вбивств на вулиці Інститутській та Кріпосному провулку не було. За колишню нардепку вступилися міністр внутрішніх справ Арсен Аваков та п'ятий президент України Петро Порошенко.

Петро Порошенко пише на своїй фейсбук-сторінці: «18 лютого 2014 справжнє побоїще у Маріїнському парку почалося не по обіді, а вранці. Я теж там був. Допомігав пораненим, яких були тітушки та розстрілювали беркутівці. Чому бреше ДБР? Теперішня влада свідомо віддала цей орган на відкуп адвокату Януковича. Фактичним керівником Державного Бюро Репресій, як називають його в народі, є Бабіков, який отримував гроші від свого „ростовського“ клієнта. Тому кримінальна справа проти Тетяни Чорновол — це спроба атакувати та перекреслити цінності, на яких тримається наша незалежність. Це — намагання влаштувати російське судилище над всіма учасниками Майдану: від Героїв Небесної сотні до тих, хто підвозив дрова чи їжу. Це — ознака реваншу. Це — спроба переписати історію під диктовку Кремля. Але вона не вдасться. Бо є ми. Ми — носії пам'яті. Ми були там і ми пам'ятаємо все. І нас багато. Значно більше, ніж куплених Януковичем „бабикових“». Також до ДБР звертається голова МВС: «Ви наплювали на конфлікт інтересів, як керівник ДБР і інспірували справу проти Тетяни Чорновол — особистого ворога Януковича. Справи немає, є тільки ваша жага помсти. Я був теж на Майдані 18 лютого 2014 року — я такий же як Таня — приходьте до мене, чекаю. Спробуйте. А краще підіть до біса з держслужби, або до Януковича назад».

Коронавірус в Лаврі. 12 квітня у столиці зафіксовано 79 випадків захворювання на коронавірус, серед них — 63 випадки у Києво-Печерській лаврі (Українська православна церква Московського патріархату). Загалом там вже понад 90 підтверджених випадків. Мер столиці Віталій Кличко заявив, що Лавра закрита на карантин, а люди, які досі перебували на її території, залишаються там на самоізоляції. Інших осіб, які захочуть потрапити до Лаври напередодні Великодня, на територію не пустять — для цього виставлять охорону з поліції. Також туди направлять мобільні рентгени та бригаду медиків для забору зразків для ПЛР-тестування, щоб «мати реальну картину про вогнище захворювання». Від коронавірусу в Лаврі вже помер один з монахів — архімандрит Нектарій. Повідомлялося, що коронавірус виявлено й у настоятеля Києво-Печерської лаври митрополита УПЦ МП Павла.

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

і жити в Італії. І, по-третє, Італія — важливий торговий партнер України в ЄС (у 2019 році Італія опинилася на третьому місці після Німеччини та Польщі).

«Коронавірус — це випробування на солідарність. Хтось витримає його з гідністю. Хтось проявить лицемірство. Однак я переконаний, що зрештою солідарність виявиться сильнішою за вірус, і разом ми перемаємо!», — написав міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба в листі, який опублікувала італійська газета «Repubblica». ■

Петро АНДРУСЕЧКО,
Київ

Фото з фейсбуку благодійного фонду «Життєлюб»

ГРОМАДА

Від коронавірусу страждає також бізнес. Чи витримає він?

Як працедавці борються за виживання? Чи скористаються допомогою, яку пропонує держава? Скільки ще зможуть протриматися? Про це розповідають українські підприємці з Польщі.

Люди хочуть доброї кави

Ресторани, закриті через коронавірус, намагаються зберегти свій бізнес, пропонуючи їжу, яку клієнти можуть забирати з собою. Саме так сьогодні працює заклад «Львівські вареники» у Гданську. У його меню — українські страви. Відвідувачі ресторану особливо полюбують вареники.

— Ми й раніше мали послугу «страви з собою», тим більше, у нас є заморожені вареники, які можна зберігати вдома, — каже Ярослава Загурська. Вони з мамою Людмилою — власниці ресторану.

Проте, як додає Ярослава, продажі впали на 60–70%.

— Ми намагаємося працювати так, аби була робота і зарплата для людей, — говорить українка. Не втратити бізнес їм допомагає зараз і те, що влада Гданська скасувала в березні оплату за оренду приміщення, в якому знаходиться ресторан.

— Маємо інформацію, що наступного місяця платитимемо тільки половину вартості оренди. Це добре. Але чи це допоможе, якщо ми маємо гроші лише на зарплати? — розмірковує власниця ресторану. Вона додає — її бізнес рятує також відсутність кредитів.

Аналітичний сайт statistic.com прогнозує, що ринок гастрономічних послуг може зменшитися на 59%. Серед підприємців, які намагаються зараз зберегти свій бізнес, — Олег Яровий. Вони разом з дружиною заснували мережу кав'ярень «Dobro&Dobro». Зараз вона на рахунок шість закладів, більшість з яких знаходяться у Варшаві. Деякі працюють за франшизою.

— Ще кілька тижнів тому ми зібралися з працівниками і вирішили зосередитися на послугах доставки. Це — єдине, що зараз працює і дозволяє утримати клієнтів, — каже українець.

Для цього власники кафе використовують всі ресурси, через які люди можуть робити замовлення, — Uber Eats, Pyszne.pl тощо. Крім цього, стали активнішими в інтернеті: створили новий сайт, записують відеозвернення. У меню, окрім кави, з'явилася їжа — канапки та обідні страви.

— Ми максимально адаптувалися до потреб ринку і людей, — говорить Олег Яровий. Окрім гастрономічних послуг, дохід за які покриває частину витрат, власники кав'ярні проводять онлайн-навчання про те, як відкрити власний бізнес.

Село — краще, ніж Краків

Епідемія коронавірусу особливо сильно впливає на туризм. Проте ще до того, як 2 квітня у Польщі зачинили всі готелі, вони вже стояли порожні.

— Ще на початку березня ми мали заброньовані місця. Коли у середині місяця держава закрила кордони для іноземців і люди перестали приїжджати, готель спорожнів, — розповідає Петро Гринюка з Кракова. Разом з товаришем вони винаймають дві кам'яниці, у яких здають туристам кімнати. Загалом — понад 50 апартаментів. Тільки завдяки тому, що орендодавці майже повністю звільнили їх від оплати, підприємці можуть не відмовлятися від бізнесу.

— Нам вдалося домовитися з орендодавцями. З іншого боку, зараз власники цих помешкань нікому ін-

шому їх не здають, бо немає охочих, — пояснює молодий українець.

На його думку, цей рік для туризму вже втрачений. Навіть якщо влітку Польща відкриє кордони, сюди вже не приїде стільки людей, як рік тому.

— Зараз у світі стане поширенішим внутрішній туризм — у межах однієї держави, бо всі боятимуться закордонних подорожей. Сподіваюся, що під кінець літа або восени у мене в готелі з'являться перші замовлення. Швидше за все, це будуть тільки жителі Польщі, — каже Петро.

На його думку, коронавірус змінить також напрямки поїздки.

— Коли все минеться, люди почнуть їздити, як зазвичай, і шукати місця для відпочинку. Але я тоді не зможу заробити. До міста на відпочинок ніхто не поїде, популярнішими будуть села, гори, озера, природа загалом. Думаю, саме готелі та хостели у малих населених пунктах матимуть більший зарібок, ніж рік тому. Але це за умови, що до літа ми повернемося до нормального життя, — підсумовує Петро.

Як може допомогти влада?

Польський уряд підготував пакет рішень для захисту польської держави та її громадян від кризи (про це ми пишемо на 4 сторінці). Щоб зберегти робочі місця та забезпечити працівників, уряд, зокрема, мав би протягом трьох місяців сплачувати за них внески до Управління соціального страхування (пол. ZUS — Zakład Ubezpieczeń Społecznych).

— Деякі мої працівники вже виїхали в Україну. За тих, хто залишився, я плачу податки. Тому хочу скористатися можливістю — аби держава оплачувала їхнє медичне і соціальне страхування. У мене вже є заяви. Хоча розглядатимуть їх, імовірно, до червня (протягом 60 днів — ред.), маю надію, що рішення буде позитивним — це стане для мене порятунком, — говорить Ярослава Загурська.

Інші підприємці — більш скептичні.

— 1300 злотих до Управління соціального страхування за місяць? Хіба це допоможе таким людям, як я, — якщо треба платити 60 тисяч злотих оренди за приміщення. В уряді радше закінчатся гроші, ніж він зможе всім допомогти, — вважає Петро Гринюка.

Українські підприємці розповідають, що дехто не зможе скористатися державною допомогою через жорсткі вимоги.

— Одна з них — до цього ти мав регулярно робити внески до Управління. Проте багато малих підприємців сплачують їх лише під кінець року, — пояснює Стефан Бунько з Прушкова біля Варшави, чия фірма виробляє шкіряну галантерею. За його оцінками, щороку навіть третина підприємств у Польщі може запізнюватися з терміновою оплатою внесків.

Скільки бізнес ще зможе протриматися?

— Ще один місяць я витримаю. Але потім, якщо я й далі муситиму платити за оренду та робити внески до Управління соцстрахування, я влізу в борги, — говорить Ярослава Загурська. — Я розумію, що, чим довше люди залишатимуться вдома, тим частіше вони бу-

дуть самі готувати собі їжу. А ми маємо дедалі менше замовлень кожного дня. Але ми не здаємося!

Багато хто думав, що будівельний сектор, який є рушієм економіки не однієї держави, відчує кризу найпізніше або не так гостро. Недарма сьогодні серед закладів, які не закрилися на карантин, є будівельні магазини та склади. Проте у цій сфері вже відчутні зміни.

— Зараз скрізь призупиняються роботи, сектор дуже сильно сповільнився. Клієнти замислюються, що робити далі. Частина відмовилася від роботи, інші відкладають її на невизначений час. Усі терміни проєктів змінюються, питання — чи їх взагалі реалізують, — розповідає про ситуацію Павло Стрілка, власник будівельної фірми з Перемишля.

У нього — 18 робітників, жодного він не звільнив. Деякі працівники, що прибули з України, поїхали самі.

— Я розумію, що в Україні вони мусять два тижні сидіти на карантині. Вони ще можуть повернутися, бо мають дійсні контракти. Але тоді знову потраплять на двотижневу ізоляцію.

Для багатьох будівельних фірм проблемою стала саме відсутність українських робітників, які масово виїхали з Польщі. Один із підприємців-будівельників з Білостока, який захотів лишитися анонімним, розповідає, що зараз його найбільший клопіт — українці, які поїхали додому за більш ніж тисячу кілометрів від кордону, не мають як добратися до Польщі. Щоби вони змогли повернутися на роботу, власник фірми вислав їм гроші, за які вони мають купити машину. Завдяки ним підприємець зможе завершити одне будівництво і розпочати виконання наступного контракту.

— Робота багатьох фірм базується на тому, що зароблені гроші інвестуються у нове будівництво. Але є одна умова. Повинні бути чергові замовлення. А в нас такої перспективи я не бачу, — каже Павло Стрілка.

Порівнюючи перші три місяці минулого року з цього-річними, підприємець каже, що грошовий обіг у нього зменшився на 80%.

— Так можна витримати ще місяць або два. Опісля почнуться проблеми з ліквідністю (можливість швидкого переведення активу в готівку без істотної втрати його вартості — ред.). А навіть коли через деякий час з'являться нові замовлення, не буде з чим і з ким працювати. Багато наших замовників вже закрилися. Зараз ми працюємо, аби зберегти бізнес. Таким для нас буде увесь цей рік.

Але вдасться це не всім.

— У мене з дня на день зупиняються всі замовлення. Навіть ті які, я вже виконав. Інші клієнти відмовилися. Стоїмо, роботи немає. Якщо усе завершиться до канікул, то є шанс, що, може, перед Різдвом матимемо якісь проєкти, — зазначає Стефан Бунько.

Криза — час для нового бізнесу

— Коли відкривати бізнес, як не зараз? За два-три місяці усе закінчиться. Тому вже треба думати, як використати цей час, аби після завершення карантину одразу запуститися, — пояснює Олег Яровий.

Він хотів би розширити свою мережу кав'ярень до десяти закладів.

— Зараз час придивлятися і шукати нові приміщення. Вже є багато оголошень — люди здають в оренду місця, де раніше були гастрономічні заклади. Є такі, що відкрилися нещодавно і через кризу будуть закриватися. Це — гарний момент, аби викупити у них приміщення або домовитися про оренду. З часом люди захочуть повернутися у ресторани, кафе. Треба бути готовим до цього.

Нині бізнесом для багатьох стало пошиття масок. Офіційно уряд заборонив продавати їх та іншу проти-епідемічну продукцію на інтернет-аукціонах. Проте маски можна купити не лише в мережі.

— Ніхто не дивиться, звідки виріб. Усім вони зараз потрібні. А маски сьогодні — це і є бізнес. Товариш мав зал для організації весіль, тепер найняв швачок і вони там шиють маски. Такі люди заробляють на нинішній ситуації, — говорить Петро Гринюка.

Він розповідає, які ще сфери зараз будуть вигідними.

— Раніше підприємці, чії фірми добре розвивалися, інвестували зароблені гроші у нерухомість. Зараз, з огляду на те, що вони й самі мають фінансові проблеми, будуть продавати такі помешкання. Так можна буде недорого їх придбати. ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

ГРОМАДА

Малий бізнес в часи пандемії

«Ви знаходитеся під водою,
а друзі крізь соломинку подають вам кисень»

Коли Ольга приходить розтопити в печі — Перемишль ще спить, надворі темно, хоча вже почалася справжня весна. Попри те, що зараз люди по всьому світу живуть у дивному режимі примусових канікул, робота Ольги не змінилася. У пекарні всі метушаться, як у невеличкому вулику, кожна працівниця має знати своє місце і завдання. Тут немає часу на порожні балачки: одна хвилина неувважності — випічка пригорить або тісто витече з форми. Тому, хоча так хочеться піддатися спокусливо-розслабленій атмосфері, пригадати часи дитинства та канікули в селі під тріскотіння дров у вогні та булькотіння борщу, — за романтичною обстановкою криється важка фізична праця. А зараз, коли обмежень стає дедалі більше — це вже не тільки праця, а й боротьба за існування.

Ринок гастрономічних послуг у Перемишлі розвивається по-галицьки повільно, хоча нові заклади тут таки з'являються — вони здебільшого пропонують американську чи італійську кухню. Звісно, де-не-де можна спробувати сучасні інтерпретації регіональних страв, а під час відповідного сезону — чи не на кожному кроці ласувати кольоровим морозивом за нібито домашніми рецептами. Проте справді автентична кухня тут лише одна.

«Домашня пекарня і комора» Ольги Гриньків — це місце, яке не піддається законам часу чи віянням моди. Воно нагадує майстерню алхіміка або хату баби-шептухи, де зі стелі звисають сушені квіти і зілля, а на полицях і прилавках лежить смачна випічка. Іноді тут немає де ступити поміж мішками борошна та кошиками з деревиною для розтопки печі. На єдиному вікні та на всіх можливих полицях причеплені картки з інструкціями, цінами, інформацією про нові продукти. В середині літа працівниці пригощають холодним узваром, а взимку — теплими пампухами. Тут — самообслуговування: вибираєш хліб, лишаєш гроші у кошику, якщо треба — береш собі решту. Якщо замовляєш випічку з доставкою додому — пам'ятаєш, що треба переказати гроші на банківський рахунок. Ця довіра створює відчуття залученості до процесу: найкращий хліб у Перемишлі — це спільне добро.

З Ольгою ми зустрічаємося в п'ятницю близько першої, коли вона закінчує свою «варту». Сідаємо навпроти одна одної на стільцях в тісному складі за пекарнею. Тут стоять мішки з борошном та зберігаються запаси продуктів. — Допомога, яку я зараз отримую, іноді буває просто неймовірною. Дивись: вчора наш спільний друг Янек Бартмінський, колишній член місцевого самоврядування, приніс цілу миску ведмежої цибулі. Ця рослина охороняється, тому рвати її можна лише у себе на городі. Янек віддав усю свою цибулю, бо знав, що ми зараз готуємо прозяки (proziaki — содовий хліб, регіональні булочки з Підкарпаття), для яких вона потрібна.

Ведмежа цибуля росте тільки зараз: через кілька тижнів її не буде, загубиться серед моху або трави — тому страви з нею настільки виняткові. У кухні Ольги можна зауважити цілі цикли природи — усе, що саме зараз росте і є свіжим. А увесь рік можна їсти її незабутній морквяний пиріг, традиційний український медівник чи дріжджову бабку, яку називають п'яною, бо родзинки в ній просочені справжнім ромом. Щодо ласощів — обирати можна серед різноманітного печива: гречаного, вівсяного, шоколадного, кокосового.

Проте головним продуктом у пекарні є хліб. Житній, гречаний та вівсяний, із гарбузовим насінням; литовський хліб з кмином чи німецький пумпернікель. Усіх їх випікають на сильній заквасці, якій стільки ж років, скільки й пекарні — дев'ять. Завдяки ній тісто росте лише три години (без додатку дріжджів). Це непогано, як скромно каже головна пекарка (з мого досвіду — це неймовірно швидко).

— Головне, за що я тримаюсь у цьому божевільні, — чесність. Якщо це морквяний пиріг — то морква там становить половину маси. Якщо медівник — то в ньому використаний натуральний мед від місцевого пасічника. Там, де мають бути яйця — є яйця, там, де має

бути масло — є масло. Борошно я беру з місцевого перемиського млина і навіть тішуся, якщо на зламі червня і липня, коли свіжого збіжжя ще немає і всі розпродують залишки з минулого року, знаходжу в мішку павутинку. Це означає, що в борошні немає невідомих хімічних речовин, консервантів. У такому випадку я повертаю мішок до млина й отримую новий, чистий. Окрім цього — все тісто ми готуємо власноруч. Зрозуміло, що іноді треба збити 50 яєць за допомогою двох зчеплених віничків, стерти кілька десятків кілограмів моркви чи вимісити тісто на 60 хлібин. Але саме за це платять наші клієнти.

Умови пандемії, в яких ми всі зараз живемо, — це важке випробування для малих підприємців, особливо для тих, хто виробляє нішеву продукцію. Ольга згадує, що у перші дні від відсутності людей на площі Ринок у Перемишлі та в пекарні її аж морозило. Дві працівниці взяли відпустку, оскільки вони — у групі ризику; пішов з роботи також один співробітник, сильний і молодий чоловік. Через декілька днів на дверях пекарні з'явилася цитата з сатиричної «Ballady o trzęsących się portkach» («Балади про коліна, що трем-

▲ Ольга Гриньків — головна пекарка, власниця закладу за роботою

тять») відомого польського поета Константа Ільдефонса Галчинського: «Gdy wieje wiatr historii, ludziom jak pięknym ptakom rosną skrzydła, natomiast trzęsą się portki pętkom» («Коли віє вітер історії, у людей виростають крила, як у красивих птахів, а у невдах тремтять колінця» — переклад авторки).

— Я маю дещо козацьку вдачу, тож вивісила цей текст. Він провокативний, але не тому, що я вважаю людей боягузами. Просто я хочу підтримати бойовий дух тих, хто все-таки ходить на роботу, намагається не боятися і приходить до нас купувати хліб. Цей вірш повертає нас на землю, щоб ми не з'їхали з глузду, — каже Ольга.

Проте стає зовсім не до сміху, коли день закінчується, а на складі лишається ще 60 хлібин. За кілька місяців до пандемії у машині, яка розвозить хліб, зламався двигун. Його ремонт позбавив власників пекарні всіх заощаджень. Після кількох днів кризи з'явилися проблеми з ліквідністю (унаслідок цього підприємець не може сплачувати свої борги — ред). Працівниці погодилися кілька тижнів працювати без зарплати. Тоді почалася також акція допомоги.

— У звичайні часи 70% випічки ми розпродуємо в пекарні, і лише 30% — це доставка додому. Відколи почалася пандемія, цих 70% зовсім немає, приходять лише поодинокі люди. Тоді мені почали допомагати знайомі і приятелі. Роздзвонилися телефони, стали приходити люди і залишати 100 золотих в кошику — аби надіслати хліб спільним знайомим. Якби не вони, я не мала би чим заплатити за воду, світло, газ. Зараз кошти на це є. Минув також перший тиждень, відколи мої працівниці вираховують, яку мають отримати зарплату — за кількістю відпрацьованих годин. У мене ще немає грошей на оренду та страхування, але тут не до кінця зрозуміло, як їх оплачувати. Отже, уяви собі

таку ситуацію: пекарня знаходиться під водою, але має соломинку. Крізь цю соломинку друзі подають їй кисень. І не потонеш — бо є чим дихати, і не вплинеш — бо не вистачає сили. Тобто ця допомога — реальна, відчутна і, певно, максимальна, на яку я можу розраховувати. Завдяки ній у мене є сили проживати кожний наступний день. Але я не можу собі уявити, що так можна жити тижнями чи місяцями. Це просто нереально.

Зараз пекарня переформатовує роботу, орієнтуючись на доставки додому та на поштові пересилки. Тут також буває, що система ускладнює процес замість того, щоб його полегшувати. На порятунок приходить людська доброта. Приміром, свіжий хліб готовий до висилки після 10:00, а між 10:00 та 12:00 на пошту можуть зайти лише старші люди. Тому до пекарні приходить перемиський лютнист Антоній Пільх — людина саме такого віку — бере посилки і йде надсилати хліб.

— Зараз мою випічку розвозять по всій Польщі, але, здається, найбільше — на «Поверненні території» (пол. Ziemie Odzyskane, землі на півночі та заході країни — ред.). Зрозуміло, хто її замовляє. І мушу зізнатися,

що це для мене — певна проблема. Я вважаю, що національність не повинна бути критерієм допомоги, принцип «підтримувати перш за все своїх» мене бентежить. Моя пекарня не є українською, хоч, певно, такі асоціації можуть виникати через моє прізвище. Цей заклад — тутешній, із Підкарпаття, з українськими, польськими, єврейськими рецептами. Я сама живу на межі українського та польського середовища, маю багато друзів-поляків. Скажу, що допомога з боку українців — дуже помітна. Я усвідомлюю, що завдяки цим діям громади, спільноти «наших», моя пекарня має шанс прожити наступний день. Не можу не бути за це вдячна.

У «колишньому житті», як вона сама каже, Ольга Гриньків була редакторкою у місцевій газеті. Після того, як покинула журналістську роботу, почала пекти хліб, який став візитівкою Перемишля. Тепер плоди своєї праці вона може зважити в руці. У складний момент допомагають зв'язки з минулого, але є також нові «волонтери». Так, Карина Півоварська (дочка режисера

Радослава Півоварського), карикатуристка часопису «Przekrój», на щодень мешкає у Варшаві, але в Перемишлі має квартиру і саме тут проводить карантин, працюючи дистанційно. Карина — буддистка, займається йогою та захоплюється всіма екологічними ініціативами і продуктами. Уже кілька тижнів вона приходить допомагати Ользі — виконувати нескладні завдання в пекарні.

— Пекарі, лікарі — це святі професії — каже вона. — Приходити сюди — це цікавий урок. У цій роботі важлива послідовність і терплячість, а всі видатні твори починаються саме з цього. І хліб Ольги — також видатний, справжній: у шість разів важчий за магазинний. Тут відчувається, що він бере свій початок у полі. Хліб — це щось символічне і справжнє. Ольга любить свою роботу — це видно по її очах.

— Звісно, я журюся. Що, якщо допомоги не вистачить і все буде марним? Це залежить не від жертвованості людей, а від розвитку епідемії. Я навіть зробила сторінку в соцмережі «Фейсбук», хоча досі твердо говорила, що мій хліб — реальний, не віртуальний. Я просто шалено люблю життя, сонце, природу — не хочу проводити час в інтернеті. Але зараз бачу, що він може справді допомогти. Отже, я відчуваю, що не маю права закрити цю пекарню, адже я збудувала її разом зі своїми друзями. Хтось клав плитку, хтось — друкував рекламні буклети. Хочу вірити, що ми переживемо все це, і ще більше людей зрозуміє цінність натурального і місцевого продукту... Ні, не вірю, що пекарня закриється, вірю, що люди цінуватимуть правду. У будь-якому разі — я буду боротися до останньої хлібини! ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА
Фото авторки статті

О Пасха, ізбавлення скорби

Пасха єст найбільшым нашым сьвятом, сьвятом вшыткых сьвят, сонцьом Христовой Церкви, котре еднако сьвітит вшыткому сотворіню и огріват каждого человека. Воскреслий Ісус Христос єст Новым Сонцьом, *Сонцьом правдъ*, маме Го од Різдва Христового, справжнє *Сонце правди* сьвітит и огріват вшыткых люди жыючых під сонцьом, тых, котры не знають або аджи и не вірят в Ісуса Христа тіж. З євангеліи знаме, же Ісус Христос о спасіню человека дуже бесідувал. Ні, не лем бесідувал, ради нашого спасіня Ісус дал ся розпняти на кресті. Тепер спасіня голосит нам през апостолів, так єст з покоління на покоління, так буде аж до кінця того сьвіта. Не знаме коли Бог буде нас судит, ту обовязує календар Бога, не юляньскі и не грегорианьскі. Ікона *Сошестя в ад* підповідат, же влада Сына Божого, справжньої *Альфи и Омеги*, сігат и в другу страну, аж до початку, до Адама и Євы, біблійных прародичів вшыткых люди. Не можеме забути о тім, же апостолів післал на цілі сьвіт и наказал ім навчати и наворотати вшыткы народы, а мы сме прецін апостолами наших часів.

▲ Велигден в Волівці. Фото Володислава Грабана

Великден и днес єст Пасхом пасх, адже, інакше бесідуячы, Недільом вшыткых неділь, джерелом вшыткых воскресных богослужінь цілого рока. Серед нами, ишы до недавна, жыл такі Лемко, котри потрафил сам з себе зажартувати. Закля оповім вам тоту анегдотку, мусите знати, же колиси в нас інакше было, по Службі Божі трудно было люди з під церкви вигнати, стояли и бесідували. Мы гнеска по одправі скоро ся розходиме и втічєме, кажди до своїх штырьох сьцін. Чул єм як тот человек, виходячы з церкви, до хлопів стоячых півкру-

гом шмарил реторичне зьвіданя: *Добры люде повічте мі, як то єст, же кед лем до церкви приду, то вы фурт співате лем «Христос Воскрес» и «Христос Воскрес», інших пісьні не знаме?* Його поведінка єст доказом того, же Ісус Христос пришол спасати грішників, котрых апостолам (и нам) глядати наказал и наворотати. Він перед церквом вголос повіл того, што мы пілголосом перед прийнятом Сьвятых Тайн (*Вірую, Господи и ісповідую, яко Ты єси воістинну Христос, Син Бога жывого, пришедий в мір грішния спасти, от нихже первий єсм аз*).

Інши муж інакше жартувал, його зарахувати треба нам до тых, котры барз люблят, коли сьвята выпадають серед тыжня а не в суботу ци неділю. Товды не иде ся до роботы, маме вільне. Перезераючы нови календар, вельми страплєным голосом и з великом повагом бесідувал: *Виджу, же надходит планни рік, Різдво буде в суботу, Нови Рік тіж в суботу выпадає..., но ні того юж не здержу, тогорічни Великден сьвяткувати будеме в неділю*. В першых віках християнства такі жарт не был бы жартом. В актах Синоду Мар Ісаака, котри обрадувал 1 лютого 410 рока в Салік, в Селеуції-Ктезифоні (то синод сирийской Церкви), чытаме:

*W pierwszym dniu miesiąca šebāt, we wtorek, była u nas Wielkanoc i oglądaliśmy Zmartwychwstanie umarłych, które jest naszym zbawieniem a pokój zamieszkał wśród nas.*¹ Чом они Великден сьвяткували в вівторок а не в неділю, пояснити мож в барз прости спосіб. Товдышні християньскі Великден сьвяткувано в тот ден, в котри припадала жидівска Пасха, а она так як и Різдво Христове мандрує по вшыткых днях тыжня. Тіло Ісуса Благоогразний Йосиф з Никодемом и Богородицьом з крестного древа зняли пред настаньом жидівской Пасхы. Знаме, же барз понагляли ся, бо сонце зайти мало заразіцька, то єст барз важна річ, бо Жыдови в звыкли шабат нич не вільно было робити, а ту прецін зачати мала ся Пасха, найбільше їхнє сьвято. Богородиця и вшыткы апостолы были барз релігійныма Жыдами. Адже нич в тім чудного,

же перестерігали правил релігії, в котрі выросли и котром дышали. Адже знаме, же Ісус Христос помер перед Пасхом, а Воскрес в часі жидівской Пасхы. Жыди до гнеска свою Пасху зовут Сьвятом Маци або Свободы и так як праві 2000 років тому сьвято того торжественно сьвяткуют понад тыжден. Того рока сьвяткування Пасхы зачали по заході сонця в середу 8 квітня, а скінчат в четвер, адже 16 квітня 2020 рока, аж по заході сонця.

Первісны християне Воскресіня Христове сьвяткували разом з Жыдами, початково християнами были головні

лем Жыди, аж пак по столітях так ся зробило, же Жыдів в Христові Церкви было як на лікарство, недуже. То християне нежыдівского походжыня рішыли сьвяткувати Пасху Христовы осібне, а не разом з Пасхом жидівском. Не были антисемітами, Пасхы разом з Жыдами не хотіли сьвяткувати з іншой причыны. Християне, зачынаючы сьвяткування своей Пасхы аж по закінчынню жидівской, хтіли выразніжше през розеднання тых двох сьвят (обі часто называны были Пасхом) повісти, же християньска єст чысто іншым сьвятом, же наша Пасха не єст памятком выпроваджыня з туземной неволі до туземного вільного хоц бы и нашого царства. Наша Пасха веде нас до Царства Небесного, адже до вічного жытя вільных люди вшыткых рас и вшыткых націй.

Гнеска трудно повісти, коли и де ся так стало, же час сьвяткування Пасхы жидівской и християньской по раз першыий ся розышол. Отці першого никейского собору, в 325 році скликаного до Нікеї з наказу цісаря Константина Великого, віділи потребу спільного сьвяткування Пасхы в єднім часі през вшыткых християн Сьвіта. И за то написали: *Ogłaszamy wam dobrą nowinę o jedności, jaka zapadła co do Świętej Paschy. Na wasze prośby ustalono jeden, odpowiedni czas. Przeto wszyscy bracia ze Wschodu, którzy niegdyś świętowali Wielkanoc z Żydami, będą ją obchodzić od tego czasu z Rzymianami i z nami oraz z tymi wszystkimi, którzy od dawnych czasów obchodzili Wielkanoc w tym samym czasie co my.*²

Адже виходит на то, же товды в Римі Великодня, о выбачте - *Wielkanocy*, разом з Жыдами не сьвяткувано так як гнеска. На жаль, не годен єм вызначити рока, од котрого римо-католика Церква Пасху зас почала сьвяткувати разом з Жыдами. Тото еднак, не знам як вас, але мене нияк не цікавит. Думам, же надходять такы часы, в котрых зас вшыткы християне Пасху сьвяткувати будут разом. Товды тот выжше наведени кавальчык листа єпископів з Нікеї з 325 рока звучал бы так: *Ogłaszamy wam dobrą nowinę o jedności, jaka zapadła co do Świętej Paschy. Na wasze prośby ustalono jeden, odpowiedni czas. Przeto wszyscy bracia z Zachodu, którzy niegdyś świętowali Wielkanoc z Żydami, będą ją obchodzić od tego czasu z Grekami i z nami oraz z tymi wszystkimi, którzy od dawnych czasów obchodzili Wielkanoc w tym samym czasie co my.*

Знам, не є на сьвіті другого такого царя як Константин Великі, котри рядил бы вшыткыма християнами. Гнеска не є такого політыка, котри бы вшыткым єпископам наказал помирити ся, хоц бы и лем што до спільного терміну сьвяткування Пасхы. До того гнеска довести може нас хыбаль лем коронавірус, но бо він юж всядиваль єст и цілым Сьвітом трясє, навет за Гамерику ся бере. ■

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

1. *Dokumenty synodów od 381 do 431 roku*. Układ i opracowanie Arkadiusz Baron, Henryk Pietras SJ. Wydawnictwo WAM Kraków 2010, s.167-168.

2. *List soboru w Nicei do Egipcjan w: Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. Tom I (325-787)*. Układ i opracowanie ks. Arkadiusz Baron, ks. Henryk Pietras SJ. Wydawnictwo WAM Kraków 2007, s. 53.

Камінь солі з Великодня з Новівси

Історія, на жаль, часто любить ся повтаряти. І того-річні Великодні сьвята є того прикладом, принаймі в моїй хижі. Од дитячих років памятам оповіданя о першых сьвятах, чи то Різдвяних,чи Великодніх, на заході по 1947 році. А не забивайме, што греко-католики з нашої громади до 1956 рока не могли ся разом молити в неділю чи сьвята. Не било священників, частина з них была заперта в концтаборі в Явожні.

Різдвяни сьвята все починають в нас 6 січня велієм та проходять през 3 дни. Так што наши люде на вигнанню якоси ся навчили як тот час сьвяткувати, штоб жила традиція і релігійни обряди з Бескидів. Та ціж іщи вшитки в Польщі жили атмосфером Різдвяних сьвят, таж то лем 2 тижні різниці та іщи є в тим часі в латиньскій культурі сьвято тріох царів-королів. Для того, як їх предки, діліліся чесноком, бо просфора в горах была мало відома. Так што тоти Різдвяни сьвята наши люде навчили ся дост добрі сьвяткувати на вигнанню, штоб ся не асимілювати. Гірше било з Великодніма сьвятами. По перше, проблемом било те, што Великодні сьвята не припадають што рока в тот сам час. А по друге, што найголовніше, на великоднім столі

є посвячене їджиня з церкви. А церков не било, бо ся лішили порожні в горах, з запертима воротами та запертима царскимя воротами, як іщи ся остали.

Колі наши сьвята Великодні билі разом, або хоц о тыжден пізніше, то люде могли мати посвячене на Великден. Але, колі была тота різниця два, три, штирі чи найдовше п'ят — то сьвяченого не било. Втовди великоднія сьвятіст в наших родинах была в посвячених в церквах памятках з гір.

В моїй родині то была сіль, котра в дитячих роках в моїх очах была лем каменєм. Мій дідо Петро не раз оповідав як іздив кіньми до Бохні по сіль. Тота подорож вела ся часто пару дни. Не забивайме ціж, што сіль колісі была барз цінна. То лем король мав право мати копальні солі — жупи та брати з них користи фінансови. Але вертайме до каменя солі. Тот камінь солі почав мати сьвятіст в часі великоднього сьніданя. Втовди я ціж чув смак солі і то юж не бив камінь в моїх очах. Хоц і не лем в моїх очах, бо старше покоління все втовди почало оповідати як то тот камінь солі, можливо, што з копальні солі з Бохні чи Велічки, колі бив перший раз посвячений в великоднім кошику в Новівси, став

як сьвятіст в нашій родині. І тота сьвятіст в моїй родині на заході по 1947 році помагала передавати традицію предків та боронила і остерігала, штоб свого не забити. Тота сіль передає свою силу юж трійом поколінням в моїй родині, народженим на вигнанню — заході. І так є до гнеска.

В тим році заз тот камінь солі з Новівси буде мав тоту силу в моїй родині з першого Великодня з 1948 рока, колі мої предки не могли іти посвятити великодній кошик. Добрі знаме, што на перешкоді стоїт епідемія коронавіруса. Тота епідемія ціж нам каже, што не можеме вшитки зийти ся та сісти при великоднім сьніданю. То напевно міцно болит, але ціж будит задуму над тим, яку роль має в нашим житю церква, віра, чи памят історії той перед вигнанням і по вигнанню. Колі сут в нас таки думки — то добрі, бо то лем свідчит, што памятаме ким ми є. А камінь солі буде далі дарував силу в моїй родині, штоб ніхто не одишов од свого. На конец, лем кусок каменя того є юж і в Канаді, в Торонто, бо і там є част мойой родини. Вірю, што і у вас в родинах є такі сьвяти скарби. Дозвольте ім у ваших родинах жити.

Христос Воскрес! ■

Адам ВСВЮРКА

Історія

Біля витоків українського фемінізму

Чи можливо ефективно боротися з неграмотністю та проституцією, допомагати ув'язненим, розбудовувати Батьківщину, брати на себе відповідальність у важливих державних справах, коли чоловіки не здатні впоратися із складнощами, представляти Україну на дипломатичному «фронті» та водночас бути люблячою дружиною? Важко уявити таке поєднання? А воно можливе. На своєму прикладі довела Зінаїда Мірна, 70-та річниця смерті якої припала на 1 квітня цього року.

Кохана Больця

Точної дати, навіть року народження Зінаїди не знаємо. Щодо її родини теж не збереглося докладної інформації. В дівочтві мала прізвище Хільчевська. І саме через це, і тому що її чоловік — Іван Мірний часто називав дружину Больця, серед їх друзів, київської інтелігенції початку 1900-х років побутувала здогадка, що Зінаїда мала польське походження. Так, добрий знайомий подружжя Мірних — Борис Мартос згадував: «Чув я, що вона до того часу, як вийшла заміж, була католичкою і полькою, ім'я її правдоподібно було Болеслава. Я не раз чув, як Іван Іванович Мірний казав до неї Больця».

Взагалі, подружжя Мірних було прикладом безмежної любові, взаємної підтримки в громадських і державних справах та поваги один до одного. Близька подруга родини на еміграції в Празі — Галина Лашенко так описувала їх стосунки: «Спостерігаючи їх відносини в празький період життя, я мала враження, що Зінаїда Мірна не тільки любила Івана Івановича, але ставилась до нього з якимось особливим пієтетом. Зі свого боку Іван Іванович ставився до неї з великою пошаною та ніжністю». І дійсно, приклад подружжя Мірних підтверджує істину, що коли в родині панує любов та взаємоповага, то і в професійному та громадському житті можна досягти успіху та самореалізації.

Київська активістка

А до активної громадської діяльності Зінаїда Мірна долучилась, коли подружжя у 1910 році переїхало до Києва. На той час їй було трохи більше 30-ти років. Одна з подруг Зінаїди, членкиня Українського клубу — Катерина Антонович опише пізніше їх першу зустріч: «Зробила на мене надзвичайне враження. Це тоді була дуже гарна жінка високого росту, зі світлим рожевим обличчям, з великою чорною косою, що мов чорна корона лежала на її гарній голові».

В Києві починається поступ Зінаїди Мірної на ниві громадської діяльності. Так, протягом 1910—1917 років вона стає однією із активних членкинь поважного Київського товариства оборони жінок, яке визначало головним напрямом своєї діяльності боротьбу із торгівлею жінками та проституцією. І тут варто зазначити, що дореволюційний Київ «славився» своїми борделями чи не на всю Російську імперію. Проблема вимагала негайного вирішення. Тому членами Товариства, та безпосередньо Зінаїдою Мірною, була запроваджена система профілактичних та практичних заходів у боротьбі з цим явищем.

Опікувалася пані Зінаїда і питанням освіти. Та не просто освіти — а поширенням знань українською мовою та пропагуванням україномовної літератури. Такою діяльністю займалась вона в Київському товаристві народних дитячих садків та недільних школах: «Пішла я туди працювати з єдиною метою — вводити українську книжку між читачів...»

Перша світова війна принесла нові виклики та завдання. Та Зінаїду Мірну вони не лякали. А навпаки — ще більше мотивували допомагати людям. Вона була серед організаторів спеціальної комісії для вирішення проблем, пов'язаних з війною, при Київському товаристві оборони жінок. Допомагала лікувати поранених українських військових у шпиталі при Українському клубі. Однак найбільше енергії вклала в роботу Допомогового комітету опіки над втікачами, який з 1915 р. існував як Товариство допомоги населенню Півдня Росії, що постраждало від війни. Тоді українським жінкам-активісткам у Києві вдалося відкрити майстерні для дітей, їдальні тощо. Для в'язнів (військових заручників) облаштували спеціальний притулок, де їм допомагала українська громада. Задля ефективнішої роботи з ними, жінки розподілили між собою поліцейські дільниці, це оптимізувало їх працю: годувати заручників, передавати їм листи, привозити необхідні речі. Ро-

▲ Зінаїда Мірна

Джерело: Календар Інституту національної пам'яті

бота в Товаристві зблизила жінок Галичини та Наддніпрянщини і заклала підвалини для подальшої спільної діяльності.

Засновниця Центральної Ради

Лютнева революція 1917-го активізувала державотворчі процеси в Україні та пожвавила жіночий рух. Зокрема, було утворено Український жіночий союз за участі Зінаїди Мірної. А також вона стала однією із засновниць та активною діячкою Центральної Ради (ЦР). Крім ведення діловодства у фінансовому відділі ЦР, Зінаїда Мірна займалася проведенням численних з'їздів, конференцій тощо.

Однак справжнім викликом стала організація «Дня національного фонду». ЦР не мала грошей і щоб вийти із скрутного становища, вирішено було провести «День національного фонду». Спочатку справу доручили Володимирові Ковалю — одному із засновників ЦР та її скарбнику, але він відмовився і передав її Зінаїді Мірній.

День Фонду призначили на 23 травня 1917-го. Часу обмаль, а роботу потрібно провести протягом місяця. Строки майже нереальні. Та на допомогу прийшла віддана подруга та надійна соратниця — Людмила Старицька-Черняхівська, одна із засновниць ЦР.

Важливо було вчасно подати інформацію, пояснити необхідність створення такого фонду. Мірна писала звернення, статті до газет, листи. Разом із Старицькою-Черняхівською вони готували відозви до громадян з закликом жертвувати на національні потреби одноденний заробіток, організовувати грошові збірки та улаштовувати скрізь, де можливо «День національного фонду». Відозви та звернення розсилались до місць проживання українців. Планувалося, що збір коштів розпочнеться одночасно серед усього громадянства 23-го травня. Та вони стали надходити вже через тиждень кампанії, а громадяни прохали надсилати їм для подальшого збору грошей нові листи. «День національного фонду» тривав у Києві три дні. Вечорами відбувались вистави, вдень — мітинги, відчити та

інші культурно-освітні заходи. По всьому місту збір грошей проводився під керівництвом членів Комітету, серед яких і Зінаїда Мірна. Зібрані гроші віддали до банку на рахунок ЦР.

«Коли тепер у спогадах пригадується мені, — писала Зінаїда Мірна, — вся та колосальна робота, зроблена нами, українськими жінками в Центральній Раді, то з певністю можна твердити, що так працювати, як ми працювали, можна тільки раз у житті. Працювали при тих умовах невідповідності, при малому досвіді. При велетенських масштабах праці і тільки з беззастережною вірою в її конечність, з безмежною відданістю її ідеї, з відданістю до самозабуття!»

Сили та прагнення української інтелігенції, серед якої була значна частка жіноцтва, по створенню національної держави виявились недостатніми в буремні 1917—1921 роки. Однак, український, а саме — жіночий рух не припинив діяльності за межами Батьківщини. Так, ще в Кам'янці-Подільському — останньому форпості державності, у 1919 році була створена Українська національна жіноча рада (УНЖР), до складу якої увійшла і Зінаїда Мірна. Свою активну діяльність УНЖР розгорнула уже в умовах еміграції.

Очільниця українського жіноцтва за кордоном

Зінаїда Мірна, перебуваючи спочатку у Німеччині, очолила Берлінську філію УНЖР (1920—1923 рр.). Тут вона налагодила відносини із німецькою Національною Радою та місцевою Лігою миру і свободи. Заходами Берлінської філії УНЖР влаштовувались лекції, вечірки, доповіді. Вдалося зв'язатися із шведським Червоним Хрестом, який надсилав білизну українським емігрантам. Членкині філії надавали допомогу українським студентам в Німеччині, з ініціативи Мірної заснували студентську спілку.

У 1924-му подружжя Мірних переїздить до Праги. Тут пані Зінаїда приєдналась до Українського жіночого союзу (УЖС), а протягом 1928—1939 років його й очолювала. Вона вбачала силу в міжнародному єднанні жінок і визнавала необхідність співпраці українок з міжнародними жіночими товариствами. Так, УЖС увійшов до Чеської секції Ліги миру і свободи і мав неабиякі здобутки в пропагуванні української справи. Саме Ліга ухвалила протест з приводу процесу Спілки визволення України (сфабрикована радянською владою справа проти української інтелігенції). Представниці Союзу доносили до світової громадськості інформацію про Голодомор в Україні, про обмеження прав людини в Радянському Союзі тощо. У 1929 р., за неймовірних зусиль Зінаїди Мірної, УЖС було прийнято до Світового жіночого союзу в Женеві.

Зінаїда Мірна в еміграції залишалась вірною принципам єдності жінок і як заступниця голови УНЖР, активно співпрацювала з крайовими жіночими організаціями, найбільше із Союзом українок у Львові. Взяла участь в Українському жіночому конгресі у Станіславові (нині — Івано-Франківськ) у 1934 році. На Конгресі прибуло понад 10 тисяч учасниць, продемонструвавши силу українського жіночого руху.

Зінаїда Мірна не просто стояла біля витоків українського жіночого руху та національного державотворення, вона була одною із їх лідерів, по суті — символом епохи. Її погляди на роль та місце жінки в суспільстві не втратили актуальності і в наш час: «фемінізм жінки полягає в тому, щоб підняти українську жінку до стану рівноправної та рівноцінної особистості. Прийmemo засаду — жінка як і чоловік має право на своє життя, на свій розвиток, на працю». ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Олена ГУМЕНЮК

КУЛЬТУРА

Великодні писанки в українській традиції

Християнство, яке прийшло в Україну з візантійським хрещенням у 988 році, закріпило писанку у великодніх святкуваннях. Коли на Вербну неділю святити вербу і люди «освячували» себе галузками цього дерева, згадувалися також писанки. Обряд, під час якого сусідів символічно «били» вербою, мав магічну сутність: за його допомогою передавали святкові побажання. В одному з них збереглася згадка і про писанки: «Не я б'ю, верба б'є, за тиждень Великдень, недалечко червоне яєчко!».

Наші предки вірили, що писанка має добру магічну силу. У родину вона несла достаток, щастя, радість. На рівні відносин людини зі світом писанка захищала від нечистої сили. Люди вважали, що зло на Великдень не має до них такого доступу, як впродовж інших декад року. Проте казали, що озлоблені духи «причаїлися», бо бояться шкодити під час свята. Тому писанка на великодньому столі, на покуті за іконою чи в руках похресників (хресників) була оберегом. Шкаралупки від писанок, а іноді — й самі яйця, закопували на городі, щоби був урожай і щоб кроти не псували грядок.

Закохані з їхньою допомогою висловлювали взаємну любов. Саме дарування писанок мало особливий сенс. Так, маленьким дітям — похресникам — давали яєчка коричневого або зеленого кольору. Хлопцям і дівчатам дарували яйця із солярними знаками. Господарі зазвичай отримували писанки з сорока клинцями (орнамент у формі трикутників — ред.), а літні люди — з «доріжками» у червоних тонах. Під час освячення духовенству найчастіше давали писанки із написом «Христос Воскрес!». В українському музеї «Стривігор» у Перемишлі (від 1945 року — польський Національний музей у Перемишлі) збереглися розмальовані яйця з початку XX століття із символом тризуба. З Перемишля також походить відома українська мисткиня Олена Кульчицька, яка створила низку писанок у галицькій традиції.

Візерунки передавалися з покоління в покоління. Люди вірили, що ця символіка виконує своє магічне призначення, історично в ній поєдналися поганські і християнські звичаї. Церква веліла починати розписувати великодні яйця у Велику п'ятницю. Ця традиція нагадує українські середньовічні іконописні майстерні, де ченці писали, а не малювали ікони, а також молилися.

Звичай розмальовувати яйця у Велику п'ятницю, можливо, пов'язаний з тим, що всередині керамічних писанок з X століття дослідники знайшли круглі глиняні кульки, які постукували, коли яйцем струшували. У Велику п'ятницю не можна було бити в церковні

дзвони, а звук брязкання писанки міг відганяти озлоблених духів і нечисту силу. На Галичині збереглася ще одна традиція: коли навколо церкви проходила процесія із плащаницею, прислужники з Вівтарної дружини стукали дерев'яними калаталками.

Гуцульські писанки Марії Келечави

Центром писанкарства у середньовічній Україні міг бути княжий Київ, а згодом — й інші міста: Чернігів, Переяслав, Галич, Холм. Мистецтво виготовлення писанок поширювалося потім в українських регіонах: на Київщині, Курщині, Слобожанщині, Подніпров'ї (Гетьманщині), Поліссі, Волині, Поділлі, Галичині, Гуцульщині. Саме тому в Україні — настільки різноманітні традиції писанкарства. На наших рідних землях це розмаїття так само збереглося аж до переселення українців в рамках акції «Вісла» у 1947 році. По-різному виглядали писанки з Лемківщини і Бойківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя. Після політичної відлиги у Польщі 1956 року були спроби відновлення цих традицій — наприклад, конкурс писанок Українського суспільно-культурного товариства та Об'єднання українців у Польщі у Гожові. Його організовував відомий український діяч Михайло Ковальський. Інший приклад — мистецька діяльність Марії Келечави з Вроцлава, яка створює писанки в гуцульському стилі, а також володіє технікою розпису, поширеного на Лемківщині, звідки походять її предки.

Писанки створювали за допомогою писальця: до нього наливали розтоплений віск і наносили орнаменти на яйце, після чого його розмальовували відповідною фарбою. Традиційно фарби виготовляли з лушпиння цибулі (поточна назва «цибульник» — коричневий колір) і озимого жита (зелений колір). Більш вимогливі писанкарки пробували розфарбовувати писанки дубовою корою (вона давала темно-коричневий колір) та червоними буряками (фіолетовий). У XIX столітті стали доступні анілінові фарби, і писанки набули різноманітніших кольорів. Вершиною майстерності тоді були гуцульські писанки. Зокрема, майстрині з Річки і Космача раз за разом створювали за допомогою воску нові візерунки та опускали яйце у фарбу — і так кілька разів. Роботи відомої народної писанкарки Анни Боб'як потрапили до етнографічних музеїв України й стали окрасою приватних колекцій.

Однак розписи з інших регіонів не поступалися гуцульським у конкурсах на найкращу писанку України. Про це пише Одарка-Марена Онишук в альбомі «Символіка української писанки» (Торонто, 1985 рік). Вона вважає, що важлива риса українських візерунків — регіональна різноманітність. Готуючи свій альбом, вона не забула також про нас — українців у Польщі, розмістивши у колекції зразки орнаментів з Сокальщини (різновид грубешівської писанки), візерунки з міста Ярослав, з Лемківщини (де яйця розписували голкою), по дві писанки — із Холмщини і Підляшшя. Усі вони мають притаманні українській традиції солярні символи.

Найголовнішим орнаментом на писанках вважалися кривульки або ж безкінечники. Вони означали вічність руху сонця і дороги життя. Іншим важливим мотивом була бокова рожка (сонце), що мала різні регіональні назви — тригвер, зірка, квадратний хрест, роза. Це — солярні символи, що уособлювали чотири сторони світу і чотири пори року. Мотив тригверу існував в українській культурі як символ епохи Трипілля й означав вогонь, повітря і воду. Зображення сорока клинків — це сорок подій і характеристик життя людини, серед яких головні — праведність, достаток і успіх. Мотив павучка або ж круторогу — це знак вітряків, млинів, апокрифічної павутини на дорозі втечі святої Родина до Єгипету. Це — найдавніший символ, близький до солярного. Зображення сльози Божої Матері, поширений на Поділлі, — це християнське небесне світило. Символіка рослин і ялинових гілок означала коність у вічності, здоров'я, красу та буянню природи. Серед рослинних візерунків виділялися «колоски пшениці», які уособлювали сільське життя й урожай господарів. Ці знаки мали магічну функцію, їх зображували на писанках з Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя.

Варто згадати про цікавий феномен пам'ятників писанці у світі й Україні. Найвідоміший з них, який встановили українські мігранти, знаходиться у канадському місті Вегревіль, що поблизу Вінніпега. Заокеанська писанка, за задумом авторів, мала стати символічним «духовним містком єднання» між українцями, розсіяними по світу, і їхніми співвітчизниками на рідній землі. Канадський писанці не поступається коломийська в однойменному музеї — філії Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського. Відома також писанка у селі Братківці, що на Стрийщині, зі скульптурою Покрови Пресвятої Богородиці всередині. ■

Тадей КАРАБОВИЧ

Знімки надані автором статті

Паска чи мазурок?

Про підляський великодній хліб

Зараз колишні здобні мазурки називають паскою

Фото авторки статті

Без її смаку та запаху важко уявити Великдень. Зазвичай — кругла, з прикрасами з тіста, вона є одним із найдавніших символів Воскресіння Христового. Святкова паска — це й досі обов'язкова страва на підляському великодньому столі.

Хоча паска тісно пов'язана з Великднем, традиція пекти її походить, імовірно, ще з язичницьких часів. Кругла форма та жовтий колір викликають асоціацію з солярною символікою та віруваннями предків українців, що віддавали шану Сонцю.

Зараз на Підляшші великодній здобний хліб називають передусім паскою, хоча старші господині розрізняють кілька його видів. Як не дивно, у багатьох селах паска — це звичайний пшеничний хліб, натомість гарно прикрашений символ Великодня — це мазурок.

«Мазурок є здобни, а паска то звикли піруог на воді — пояснює Олександра Куптель зі Збуча, що між Гайнівкою та Більськом-Підляським. — А на туом мазуркові «Христос Воскрес». Хороше. І так стараєшся все — масла доброго дає, ієць — самий жовткі. Колісь, як напечеш, то пахне на подворку».

Схоже говорить Валентина Марцинович із Красного Села, що коло Ботька: «Били два сорти: паскі і мазуркі. Таке здобнієше тісто, которе пеклі на жовтках, то називали мазуркі. Його декорували і несли святіті».

Зі свого боку Ніна Явдосюк з Добриводи, колишнього передмістя Кліщель, пояснює: «Як у круглому начиньови, то паска, а мазурки то вже на бляхи накладалі. І вже убиралі різно. І паску вбиралось, і мазурки так само».

А ось так про святковий хліб говорить Віра Федорук із Кленик у Гайнівському повіті: «Мазурок бив здобни, а і на пасці положат «Христос Воскрес» і што-лень таке зроб'ят, всякі бринджики з тіста вирижут».

▲ Постер стрічки. Фото з фейсбук-сторінки «Наших котиків»

ФІЛЬМ: ВОЛОДИМІР ТИХИЙ, «НАШІ КОТИКИ», 2020 РІК, 100 ХВ. У ГОЛОВНИХ РОЛЯХ: ДМИТРО ТУБОЛЬЦЕВ, СТАНІСЛАВ БЖЕЗИНСЬКИЙ, ПЕТРО МИКИТЮК, ДМИТРО ХОМ'ЯК ТА ІНШІ. ПРЕМ'ЄРА В УКРАЇНІ — 30 СІЧНЯ 2020 РОКУ.

КНИЖКА: ВАЛЕРІЙ ПУЗІК, ВОЛОДИМИР ТИХИЙ, «НАШІ КОТИКИ. БЛІНДАЖ». ХАРКІВ, ФОЛІО, 2020 РІК, 252 СТОР.

Неполіткоректна комедія про сучасну війну

Лінія фронту буває різною: це і «гарячі» точки, й тихіші та безпечніші, на різній відстані від противника, з різними умовами для існування й побуту людей, що тримають оборону. Усі ці «вихідні дані», втім, мінливі, як і сама війна — уже шостий рік, як на Донбасі запеклі бої спалахують у різних місцях (які, найчастіше за назвами населених пунктів, надовго закріплюються у заголовках новин), дець відводять війська, дець — відбивають атаки росіян. Фільм «Наші котики» натомість розповідає про місце, де довгий час нічого не відбувається — забуту позицію українських військових, де постійно тихо, боїв немає, а неподалік пасеться корова бабусі з місцевого села.

Потрапити у таке «глухе» місце — це зовсім не втілення мрій для добровольців, які у 2014 році тримали оборону від проросійських бойовиків та регулярної армії РФ на Сході України. Головні герої стрічки — амбітний та дещо інфантильний Грін, скептичний Літо та меланхолійний Професор — очікували побачити щось зовсім інше, приїжджаючи на ротацію на позицію з кодовою назвою «Капустина», що згодом, як виявилось, трансформувалася у позивний «Туалет». Однак у кожного з них є власне бачення і плани щодо того, як треба прожити цю війну. Після того, як неподалік підривається на мінному полі цілий підрозділ чеченських вояків, а герої відмовляються відступати, окупанти починають мати зуб на маленький бліндаж з українськими військовими. А невдовзі до них прибувають ще кілька яскравих фронтових типажів, як-от журналістка, капелан та навіть сама Смерть.

Стрічка «Наші котики» сильно вирізняється на тлі сучасних українських фільмів про війну насамперед через свій жанр — це, як визначають її творці, неполіткоректна комедія. Насправді це чи не перший масштабний твір, що береться розповідати про сучасну ро-

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

сійсько-українську війну, долі людей, що беруть у ній участь, та навіть смерть, за допомогою гумору. Повна назва фільму — «Наші котики або Як ми полюбили лопати в умовах обмеженої антитерористичної операції з тимчасовими елементами військового стану» відсилає до класичної чорної комедії Стенлі Кубрика про ядерну війну «Доктор Стрейнджлав або Як я перестав хвилюватися і полюбив бомбу». Гумор — це невід'ємна частина фронтового буття, як і всякого життя людини за будь-яких інших умов: така вже властивість нашої психіки. Проговорити за допомогою гумору складні, а почасти й трагічні теми, не перегнувши палицю і не віддавшись ані пафосу, ані пласким жартам — це тонке вміння. Військові, що дивилися фільм, також наголошували, що такий формат розповіді про війну дозволяє не концентруватися лише на болісних та негативних спогадах. Важливо, що багато хто з творців «Наших котиків» сам брав участь у бойових діях. Стрічка з'явилася як продовження ідеї веб-серіалу «Бліндаж» від «Babylon'13» — творчої групи, яка почала діяльність під час Майдану, а згодом стала знімати короткометражні фільми про війну. Режисер «Наших котиків» — співзасновник цього об'єднання Володимир Тихий, а над текстами для «Бліндажа» працював письменник, режисер та художник Валерій Пузик, який служив на Сході добровольцем. На основі матеріалів, які надсилали військові з фронту, він створив загалом 30 новел, 3 з яких їм з Володимиром Тихим вдалося екранізувати. Їх можна подивитися на Youtube-каналі «Babylon'13» — «Кабанчики полетіли», «Грін та гради» та «Міни на городі».

Однак на створення повноцінного серіалу Пузик та Тихий тоді не отримали фінансування. Пізніше герої з «Бліндажа» переселилися до «Наших котиків», а ті новели, що не потрапили у стрічку, можна почитати в однойменній книзі, яка з'явилася друком одночасно з виходом фільму — про що згодом. Продюсували ж стрічку колишня очільниця Міністерства охорони здоров'я України Уляна Супрун та її чоловік Марко Супрун.

У «Наших котиках» багато і реалістичних сюжетних ліній, і гротеску. Так, перші кадри — це палаючий Кремль; Літо має от-от вбити Путіна, який здивовано питає «Гааги не буде?» (герой прокидається до того, як встигає завершити справу, вірніше, його будять — бо він має йти на кастинг до фільму). До Літа, Гріна та Професора раз по раз навідується Смерть; кілька разів вона відступає, залишаючи тільки тривожні передчуття, але зрештою таки забирає Професора. Цей епізод також — важливий наголос на реаліях війни: гинуть не тільки від куль. Людина може померти, коли в неї просто зупиняється серце.

А героєм можна стати, коли відчуваєш, що тебе підтримують — ще один епізод, який хотілося би виділити. Грін на початку фільму постає як смішний та дещо марнославний молодий хлопець, що пішов на війну, аби щось доставити батькові та справити враження на дівчину, і робить селфі на фоні розбитої ворожої колони. Літо вирішує розіграти його по телефону, представляючись президентом і заявляючи, що Грін проявив визначний героїзм, тож йому нададуть державну відзнаку. Ця звістка надихає Гріна так, що хлопець відкриває у собі силу, про яку не підозрював. Розіграш не вдається довго тримати у таємниці, але у відповідальний момент, коли Грін залишається сам-на-сам

з РПГ (реактивна протитанкова граната — *ред.*), з якого йому треба поцілити в танк, Літо знову бере телефон і каже: «Це президент». Грін знає, що говорить ніякий не президент — але те, що це насправді його побратим, може, і стає найважливішим.

Книга «Наші котики. Бліндаж», що вийшла друком у видавництві «Фоліо», додає до цієї історії ще більше епізодів. Її перша частина — це літературна версія сценарію фільму, кіноповість (написана у співавторстві Валерія Пузика та Володимира Тихого). Друга — це дев'ять із тридцяти новел, створених Валерієм Пузиком для веб-серіалу «Бліндаж»; серед іншого, там можна почитати тих самих «Кабанчиків» чи «Гріна та градів». У книзі є відсилки до реальних подій, які не потрапили у фільм — наприклад, згадка про військового Анатолія Гаркавенка із позивним «Морячок», який загинув на шахті «Бутівка» у 2016 році. Про смерть Морячка у телефонній розмові говорить Професор у новелі «Блог Гріна» — і прикметно, до речі, що фільм «Наші котики» вийшов у прокат в день його смерті, 30 січня.

Як і фільм, книга «Наші котики» вносить дещо нове в український літературний простір із жанрової точки зору: бо, попри міцні підвалини кіноповісті ще у ХХ столітті — Довженка чи Параджанова — досі серед творів сучасних українських авторів такого гатунку практично не існувало. Короткі новели з «Наших котиків» — максимально візуальні, динамічні, у них багато дії та зміни декорацій, ніби своєрідний гібрид драматургії та прози. Завдяки цьому описане легко уявити, оповідки постають перед внутрішнім зором і швидко змінюють одна одну — при звичайстві до цього ритму читання, від нього важко відірватися. У вступі до «Бліндажа» цікаво почитати винесені окремо описи героїв — дещо з цього виявляється вже добре знайомим з першої частини книги, дещо — новим (наприклад, деталі про родину Професора) або розкритим в інший спосіб.

В основі багатьох новел лежать розповіді військових або ж ситуації, свідком яких Валерій Пузик був на фронті. А вірш, який Грін читає Літу в одному з епізодів, — це насправді вірш самого Валерія, який вийшов друком в іншій книзі — «Там, де вдома»:

«...хто зранку буде мовчати,
а хто говорити,
про що говорити,
якщо сотня наша убита.
ставити свічку, молитись, молитись,
з ким тоді після сварки миритись.
очі їхні сповнені болю,
не читається в них ані страх, ані втома,
лиш одне це: вперед і до бою.
страх така штука, що вбиває поволі».

Найсильнішою ж частиною фільму для мене була кінцівка, де під пісню «Жовтий скотч» гурту «YURCASH» на слова військового Максима Кравцова кадри ігрового кіно змінюються на документальні: це нарізка з відео та фото, знятих самими військовими на фронті. Як і герої фільму, ці люди сміються, спілкуються, воюють, облаштовують фронтовий побут, готують їсти — живуть. Однак ця зміна в кінці нагадує нам: це все до болю реальне. Кремль іще не горів, смерті з косою ви не побачите у документальних кадрах, але, як на кожній війні, вони нікуди не зникають — і сміх, і смерть. ■

Оля РУСІНА

На прикладі розповідей старших господинь видно, що виокремлення мазурка і паски характерне для багатьох сіл україномовного Північного Підляшшя. Формулювання «мазурок» — це, мабуть, українізована назва польського обрядового печива, яка, імовірно, з'явилася у період, коли місцевий народ належав до уніатської церкви. Зараз радше вживається слово «паска», а «мазурок» став менш популярним серед молодших підляшан.

Паску та мазурок печуть або в п'ятницю, або в суботу, залежно від того, коли священник освячує великодні страви. На відміну від загальноукраїнської традиції, на Підляшші великодній хліб можна святити протягом всієї суботи, відповідно до окремих місцевих традицій: перед домівками, біля придорожніх хрестів або капличок, колись — також у більших хатах, але в останні роки — щораз частіше у церкві або перед нею.

«Паска у п'ятницю мусіт бити, бо в суботу приїжджає батюшка і світліт, — пояснює Олександра Куптель зі Збуча. — Але колись у нас як світліли паску, то ішли по селі. Як то було хороше! Одні з одного боку, другі

з другого сходілися — несуть своїє кошечки. А тепер батюшка пуд церквою світліт».

Бувало, що в одному селі частина господинь пекла паску в один день, а частина — в наступний. Так було в Кленіках: «Одека пеклі в п'ятницю, а мама — бо я з другого кунця Кленік, то пеклі все в суботу, бо казали, што свіжієйша буде, — розповідає Віра Федорук. — А в нас вдома святілі ввечері, а оде, де тепер живу, то рано. То в суботу вже не напечеш».

Паскою на Підляшші досі називають не лише святковий хліб, а й усі страви, що освячують люди: яйця, м'ясо, сіль, хрін, масло. «Всьо паска звалася, — додає пані Віра. — Святілі мазурка, і тую паску, і ієць, усьо клалі і святілі».

«Колісь то так било, што треба ген куолько осветіті! — згадує колишні часи Олександра Куптель зі Збуча. — Мазурок велікі, паску осветітьсє, ієць місочку такую, не так, як теперка — кілька штук. Там і кубаса, шинка, масло, суоль, усьо».

Звичай освячувати різні страви в суботу і далі живий на Підляшші, попри те, що зараз місцеві жителі

несуть маленькі кошечки, а не так, як колись — усе, що їли на Великдень. Проте серед страв не може не бути паски, хоча дедалі більше господинь просто купує її у крамниці.

У святкову неділю люди розговляються — спершу яйцем, потім паскою, а згодом куштують усю освячену їжу. У деяких селах досі живий звичай класти шматочок великодній паски разом з яйцем на могили родичів: «По снаданю беремо кошечок з яєчками і паскою і ідем на могілкі, — говорить Надія Бондарук із фольклорного колективу «Родина» з Дуб'яжина. — То все так у нас було. Несемо тую паску і яєчка на могили».

Паска і мазурок тісно пов'язані з культом хліба, який у сільському хліборобському середовищі символізував достаток. Разом із кольоровим яйцем — крашанкою або писанкою — ця здобна пшенична випічка є важливим елементом Великодня, без якого важко уявити цей день — навіть у складні часи пандемії, коли багатьом доводиться проводити святковий час подалі від рідних. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

Фото Юрія Гаврилюка

Щиро дякую редакції «Нашого слова» за публікацію спогадів моїх дорогих учнів з українського ліцею в Лігниць. Їхні слова – це велика нагорода за тодішню працю в непрості часи. Повертаючись думками у ті дні, мені важко пригадати, чи мали ми відчуття якоїсь місії, історичного завдання – як, можливо, це виглядає із сьогоденної перспективи. Це був імператив, який наказував діяти так, а не інакше, боротися зі злом, несправедливістю та брехнею. Особливо коли до школи приходили діти батьків із нашого покоління, яке ламало, але все-таки не зламало акція «Вісла». Чому так? Думаю, що і ви – ті, хто запитує мене про мої спогади – знаєте відповідь: інакше не можна. Коли усвідомлюєш, що все близьке, рідинне, домашнє стосується знайомих (а часом і незнайомих), яких об'єднує спільний досвід, мова, релігія – у тебе з'являється почуття національності, яке, попри всю сьогоденну глобалізацію, так і не перестало бути визначним чинником ідентичності людини. Її хотіли в нас відібрати. Ваші слова – доказ того, що ці спроби були марними. Рада бачити, що сьогодні ви продовжуєте цю працю!

Можливо, цікавим буде пояснення, чому мене називали «цьоцею». У ліцеї навчалися також мої племінники – доньки сестри Анастасії Ревакович, Марійка та Аня, та сини Дмитра Богуша (Олекси Снігура), Степан і Богдан. Навпевно, в учнівських розмовах лунало «йду до цьоці», «живу в цьоці...». Так я стала «цьоцею» (тетою) для всієї школи, яка насправді й була моєю родиною.

При нагоді хочу також щиро подякувати Преосвященному владиці кир Іванові Мартиняку за літургію у перемиському Кафедральному соборі, а також за всю турботу про ліцей у часи, коли Іван Мартиняк був парохом греко-католицької церкви у Лігниць.

Окрема подяка Марійці Туцькій за її гаряче серце!

Ірина Снігур

Передплата «Нашого слова» на 2020 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	4,00 зл + поштові оплати	85,00 зл	170,00 зл	340,00 зл
3 примірники і більше	4,00 зл без поштових оплат	52,00 зл	104,00 зл	208,00 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	4,00 зл + поштові оплати	95,00 зл	190,00 зл	380,00 зл
10 примірників і більше	4,00 зл без поштових оплат	52,00 зл	104,00 зл	208,00 зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл	580,00 зл
64,00 фунти 73,00 євро	128,00 фунтів 145,00 євро
АВІАПОШТА	
340,00 зл	680,00 зл
75,00 фунти 85,00 євро	150,00 фунтів 170,00 євро

КАНАДА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл	580,00 зл
113,00 дол КАНАД.	225,00 дол КАНАД.
АВІАПОШТА	
340,00 зл	680,00 зл
128,00 дол КАНАД.	255,00 дол КАНАД.

США, АВСТРАЛІЯ

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл	580,00 зл
83,00 дол США	165,00 дол США
АВІАПОШТА	
340,00 зл	680,00 зл
98,00 дол США	195,00 дол США

Великдень 2020

У календарі все так само
Вівторок, четвер чи неділя
Гірко каштан листя пускає
Лука мені зеленіє
«Наче» все так само
Сусід руки не подає
У ліфті їжджу сам
Вчора мене перелякав
Бо на лиці маску мав
До крамниці мене не впустили
Двома метрами відділили

На безхмаре небо
Хмара чорна невидима увійшла
А тут Великдень прийде
Христос воскресне
У луні дня на самоті
Певно з'їмо
Великодній сніданок самі
Ніколи не спало мені на думку
Що так сімейне свято
Будемо святкувати самі

Бажаю Вам родинних свят через скайп
Прошу Вас, святкуйте самі!

Олександр Маслей

Об'єднання Лемків
Бажає Вам
Хоча самотніх,
Але веселих
Великодніх Свят

ХРИСТОС ВОСКРЕС!
ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasja Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotokład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

